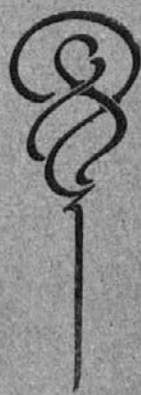

SOCIALNA MISEL

LJUBLJANA

L.V.

1 • 9 • 2 • 6

ŠT. 7-8.

VSEBINA 7. IN 8. ŠTEVILKE ZA JULIJ IN AVGUST 1926.

Članki in razprave:

Dr. Korošec A.: Balkanska politika	Stran	145
Serrarens P. J. S.: Kršč. strokov. internacionala		148
Dr. Pregelj L.: Problematične misli o našem slovstvu		153
Dr. Hohnjec J.: Mednarodna organizacija dela in naša država	"	154
Dr. Trstenjak A.: Zadolževanje na kmetih v Slo- veniji	"	159
Inž. Lah R.: K vprašanju kmetijskih zbornic. (Konec prihodnjič.)	"	164
Splošni socialni problemi in proletarski socializem . .	"	167
Radešček Fr.: Ideje in smeri na delu za zedinjenje. (Dalje prihodnjič.)	"	170
Erjavec Fr.: Pregled zgodovine socialističnega gi- banja med Slovenci. (Dalje prihodnjič.)	"	178

Pregled:

Politični pregled:

Zunanje politični dogodki (Fr. S.)	"	183
Notranje politični pregled (Fr. S.)	"	183
Katoliško gibanje v Španiji (Fr. G.)	"	184
Ogris A.: Politične (Dr. J. M.)	"	184
Literatura	"	185

Kulturni pregled:

Razstava »Slovenska žena« (Fr. Erjavec)	"	185
Iz moskovske univerze (Dr. Preobraženski)	"	186
Revije (E.)	"	188
Literatura	"	188

Socialni pregled:

Prvi kongres kršč. soc. del. mladine	"	188
Delovna dolžnost v Bolgariji (Diplomatično)		189
»Socialna čitanka« (Fr. G.)	"	190
Revije (E.)	"	191
Literatura	"	192

Gospodarski pregled:

Industrializacija Slovenije (D. P.)	"	192
Literatura (P.)	"	192

Dr. Anton Korošec:

Balkanska politika.

Do zaključka miru po svetovni vojni se je politika balkanskih narodov udeleževala v pravcu, da se osvobodi vpliva Turške in Avstro-Ogrske. Z balkansko vojno je bil likvidiran turški vpliv, s svetovno vojno avstro-ogrski. Svetovna vojna je ustvarila na Balkanu veliko državno zajednico, kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki zavzema zaradi svoje velikosti med drugimi balkanskimi državami predominantni položaj. Vse njene sosedinje na Balkanu so manjše in slabejše, le Turška in Italija, ki s svojim ozemljem segata tudi na Balkan, sta večji in močnejši. Toda Turška je za sedaj desinteresirana na Balkanu. Ali bo tudi za bodoče, je dvomljivo. Ovire, ki jih stavi Turška izseljevanju turškega in muslimanskega elementa v svoje pokrajine, bi opravičevale naš dvom. Njena želja, da ostane ta element še nadalje v mejah naše države, se lahko tolmači kot namera, da se bo Turška, ko uredi svoje notranje razmere, začela zopet bolje zanimati za Balkan. Za sedaj je edino Italija ona sosedinja, katere politiko mora najmočnejša balkanska država zasledovati z največjo pazljivostjo.

Povojna italijanska politika je imperialistična. K temu jo prirodno nagiba prevelika populacija in nedostajanje sirovin. Najbližje ji je ozemlje ob Sredozemskem morju, zato so tudi njene oči obrnjene na Afriko, Azijo in Balkan. Toda v Afriki in Aziji se mora povsod srečati z močnejšimi državami, z Angleško in Francijo. Manj nevarna ji je ekspanzija na Balkan. Zato pa Italija pomeni permanentno nevarnost za mir na Balkanu, a tudi permanentno nevarnost za integriteto največje balkanske države, kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. To je dovolj jasno občutila naša država že v kratkem času po svetovni vojni. In ker nimamo ne volje ne moči, da obračunamo z Italijo, smo sklenili z njo prijateljsko zvezo, ne sicer s srcem, a z razumom. Vkljub temu je ostala italijanska nevarnost za nas latentna tem bolj, ker romanticizem zunanje politične koncepcije sedanjega italijanskega premiera Mussolinija vidi v Balkanu tudi ozemlje starega rimskega imperija.

Glavna pogoška naše politike napram Italiji je vse do danes, da se nahajamo v diplomatsko-politični areni sami z Italijo. Še po Lokarnu, ki nam je dal vendar le primer, kako je treba v zunanji politiki za svojo usodo zainteresirati kolikor mogoče veliko število drugih držav, je storil naš zunanji minister veliko napako, da je šel najprej v Rim se pogovarjati o garancijskem paktu, in še le Pariz ga je moral opomniti, da je taka politika nevarna. Ni se treba nam samim razgovarjati z Rimom, ako je

Pariz voljan in pripravljen, da je pri teh razgovorih kot tretji zraven. Za slabejšo državo pomeni vedno pogreško, ako sama tête à tête razgovarja z močnejšo.

V vseh dosedanjih aranžmanih in pogodbah z Italijo smo kot slabejši podlegali. Saj smo bili tudi navadno brez sekundanta. Posledica tega je, da v notranji politiki, v svojem notranjem razvoju že na vsakem koraku neprijetno čutimo italijanskega sosedu. Isto je v naši zunanji politiki. Izjemo tvori samo ona naša zunanja politika, katero vodimo v sklopu male antante. Vsa prizadevanja Italije, da vodi politiko, v kolikor rezultira iz nasledstva avstro-ogrskega ozemlja, so bila do sedaj vsled spretnosti malo-antantinih voditeljev brezuspešna. In zato Italija nima bolj vroče želje, nego da razpade mala antanta. A razpad male antante bi za nas pomenil še večjo, usodepolno odvisnost od Italije. Zato bi imelo za nas nedogledne posledice, ako bi nasledili italijanskim intrigam, ki se pojavljajo od časa do časa, češ, vi se pustite voditi od dr. Beneša. To vodstvo, a sigurno imamo na njem tudi mi svoje zasluge, dosedaj ni bilo slabo.

Ker nas Italija ne more izriniti iz male antante in dobiti kot voljno igralko popolnoma v svoje roke, zato je tem aktivnejša na Balkanu. Njen cilj je, postati voditeljica držav na Balkanu. A ta naloga pripada po prirodi samo nam. In v tem oziru delamo drugo napako, ker radi svoje pasivnosti do sedaj nismo uspeli, da bi mi postali faktični voditelji balkanske politike. Kakor po boju leže ranjene balkanske države na bojišču in mi nismo umeli, jih zbrati in postaviti v eno fronto, ki bi nam koristila, a drugim ne škodila. Angleška nas je po Grčiji dala opozoriti, da je skrajni čas, da se ustanovi balkanski pakt, zveza balkanskih držav, v istem smislu nam govori tudi Francija, pamet nam to pravi, a mi smo pasivni in medtem s strahom gledamo, kako se je Italija usidrala v Albaniji, približala Grški in Bolgariji ter ostala zvesta tradicionalnemu prijateljstvu napram Romuniji.

Mi odlagamo ustvaritev balkanskega pakta z izgovorom, da še razmere na Balkanu za nas niso zrele. To je res, a res je tudi, da mi do sedaj nismo ničesar storili, da bi hitreje dozorevale. In v tem leži naša glavna krivda, da ne pridemo do političnega vodstva na Balkanu.

Da smo izgubili teren v Albaniji, smo največ sami krivi, ker se po zadnji spremembi vladnega režima v Albaniji nismo več dovoljno brigali za to zemljo, dočim je Italija skrbela, da je na vsakem polju prožela albanski narod s svojim uplivom in na koncu dobila na svojo stran tudi sedanjo vlado, čeprav je ta prišla na krmilo z našo pomočjo proti volji italijanske politike. Albanija je bila zrela za balkanski pakt pod našim vodstvom, bila bi ga svojčas sprejela z veliko radostjo, a danes plava Albanija v italijanskih vodah ter je zelo dvomljivo, da bi se dala pridobiti v sedanjih razmerah za zvezo balkanskih držav.

Z Grčijo je imela Italija stari pakt, katerega sta se obe državi držali še tudi, ko je nastala država Srbov, Hrvatov in Slovencev. Nedvomno je, da ta pakt ni več ustrezal sedanjim razmeram, a po našem mnenju je bila zopet storjena velika napaka, da se zveza ni razširila in spremenila,

dokler je še trajala stara zveza. A mi smo zvezo odpovedali ter se nismo pobrigali, da bi se hitro likvidirale vse zadeve, v katerih je bilo treba vsled spremenjenih razmer novega sporazuma. Čakali smo tako dolgo, da se je tudi v nekatere teh zadev začela vmešavati Italija ter približevati Grčiji, čeprav odnošaji med obema državama po svetovni vojni niso bili najsrečnejši. Italija se hvali, da se je Grčija z njeno pomočjo osvobodila tujih vojnih instruktorjev, a znano nam je tudi, da se hoče udeleževati našega aranžmana glede železnice Djevdjelija—Solun. Poset grškega zunanjega ministra v Rimu je bil dokaz, da so se med Atenami in Rimom navezale niti, katere so bile po svetovni vojni popolnoma pretrgane. Ne verjamemo sicer, da bi moglo že v bodočnosti postati razmerje med Grško in Italijo zelo srčno, ker to tudi ne gre v račun angleškemu jerobu Grčije, vendar ni izključeno, da bo Grčija našla večkrat potuho v Italiji, kadar bo hotela uspeti v pogajanjih z nami.

Grška javnost rada govori o nevarnosti, ki ji baje preti od naše strani zaradi Soluna. Sicer je izključeno, da bi mi smeli na Egejsko morje; tudi ako bi hoteli, ker bi tega Angleška ne pustila. Anglosaksonska rasa ima staro načelo, da se slovanski narodi ne smejo pustiti na morje. Toda za grško javnost ni tako razmišljanje merodajno, ona gleda na zemljevid, kako cela srbska plat naše države teži proti Solunu in zato je njena bojazen razumljiva. V strahu pa vsi vidimo tudi nevarnosti, ki v resnici ne obstojajo.

Naše z Grčijo neporavnane zadeve so: uprava železnice Djevdjelija—Solun, slobodni pristaniški pas v Solunu in postopanje s slovanskimi manjšinami v grški Makedoniji. Uprava železnice in pristaniški pas sta vprašanji gospodarske prirode, slovanske manjšine nacionalno vprašanje. Poslednje se nam zdi mnogo bolj občutljivo, nego obe gospodarski vprašanji. Grčija zadnji čas dela z vso paro, da bi izbrisala sledove slovanskega prebivalstva na desnem bregu Vardarja, kakor jih je izbrisala na levem bregu, kjer je izmenjala pred par leti svoje slovanske državljane z grškimi, ki so živeli še v Bolgariji. Mi smo se za Slovane v Grčiji do poslednjega časa zelo malo brigali in še ni leto dni, kar imamo tudi podrobnejše podatke o tem prebivalstvu na razpolago. Slovanov v Grčiji ob desnem bregu Vardarja bo po mnenju poznavalcev od 170—200.000. V Solunu, v katerega doteka ta slovanski element, se lahko v vsaki trgovini in gostilni izhaja s slovanskim jezikom. Vprašanje železnice Djevdjelija—Solun se bo dalo rešiti kakor hitro uverimo Grčijo, da nočemo omejevati njene suverenosti. Pristaniško vprašanje je bolj kočljivo, ker se Solun boji za svoj trgovski zaslužek, a vendar tudi to vprašanje ni nepremostljivo. Vprašanje slovanskih minoritet v Grčiji pa se bo dalo itak povoljno rešiti šele v večji prijateljski atmosferi med obema državama. Tudi glede tega, da pridemo do razčiščenja naših odnošajev z Grško, smo od naše strani premalo aktivni po starem srbskem načelu: Ima vremena!

Najtežje je vsekakor naše razmerje do Bolgarske. Ne samo stari spomini na vojne grozote, ampak tudi aktualna vprašanja stojijo trenutno

še vsakemu prijateljstvu z Bolgari na poti. Unija z Bolgarsko pa je danes itak samo muzika bodočnosti. Glavno vprašanje v naših odnosih do Bolgarije je Makedonija. Za nas je stvar res iudicata, Makedonija je del naše države in ostane del naše države. V tem oziru je nujno treba, da Bolgari popustijo. A na drugi strani se nam zdi napaka, zakaj mi v drugih ozirih ne ustvarjamo z našo politiko v Bolgariji dobrega razpoloženja. Na vsak način bi bilo treba, da pomagamo Bolgarom n. pr. pri njihovi zahtevi za izhod na Egejsko morje. Grška politika je v tem oziru bolj gibka in ponuja Bolgarom izhod na morje v Solunu. S tem hoče ustvariti nam konkurenta v Solunu ter si tako po pravilu duobus litigantibus tertius gaudet še bolj zasigurati to mesto. Toda naravni izhod na morje je za Bolgarijo vendar le preko Trakije in za ta izhod bi se naj pred Evropo tudi mi potegnili. Zadnji dogodki v Ženevi, kjer je Italija podpirala z uspehom prošnjo Bolgarije za posojilo, ki ji ga treba za slovanske izseljence iz grške Makedonije, nam je dovolj jasen dokaz, da Italija tudi v Sofiji ne miruje, ampak hoče prevzeti mesto, ki pripada samo nam.

Balkanska politika je danes v stadiju, ko si išče nove in stalne orientacije. Naša država je po svojem geografskem položaju, po svoji velikosti, po svojem političnem ugledu poklicana, da postane voditeljica te politike. Toda mi smo nemarni, pasivni. Zato sili italijanski imperializem pri vseh koncih in krajih na Balkan. Nemarnost je naša usoda, Italija naša nevarnost.

P. J. S. Serrarens:¹

Krščanska strokovna internacionala.

V zadnji številki našega glasila — »Mitteilungen des Internationalen Bundes der christlichen Gewerkschaften« kakor tudi na našem tretjem mednarodnem kongresu, ki je zboroval leta 1925. v Lucernu, smo naglasili živahno splošno potrebo za svoje mednarodno gibanje.

Mednarodno delo ne bo nikdar rodilo pričakovanih sadov, ako ne bo koreninilo v strokovnih organizacijah posameznih dežel in narodov.

Tu se dotaknemo vprašanja, ki zasluži vso našo pozornost in še več: veliko požrtvovalnost vseh naših voditeljev.

Ako zares hočemo, da internacionala živi, potem to ni več samo denarno vprašanje. V prvi in glavni vrsti je to vprašanje skupnega medsebojnega dela.

Od članov načelstva zveze do voditeljev strokovnih zvez in do navadnega člana, ki ne zavzema nikakega mesta v gibanju, morajo vsi biti poučeni o internacionali, kaj ona hoče in kaj ona dela.

Poznati morajo velike smeri njene zgodovine, njenega delovanja in njenih bojov.

¹ Serrarens je glavni tajnik »Mednarodne zveze krščanskih strokovnih organizacij« v Utrechtu in ta članek je napisal na prošnjo uredništva za »Socialno Misel«.

Poznati morajo njen gospodarski program.

Slediti morajo njenim korakom na polju mednarodnega gospodarstva, na polju mednarodne organizacije dela.

Brigati in zanimati se morajo za mednarodna vprašanja, in storili bodo to, ako bodo vodstva njihovih narodnih gibanj dejansko jaka in močna.

S tem namenom bi rad povedal nekaj reči o naši kršč. strokovni internacionali tudi strokovnim voditeljem (»Gewerkschaftern«) Jugoslavije.

Naša internacionala ne sloni na sanjah internacionalizma, ki taji narodne vezi.

Mi tvorimo svojo internacionalo, priznavajoč dejstvo, da narodi dejansko obstojajo. Mi potrjujemo njihovo eksistenčno pravico. Hočemo pa, da v odnosih držav in narodov ne gospoduje sila, marveč da kraljuje ljubezen in pravičnost.

Ta zahteva krščanstva je edino možen temelj svetovnega miru, ki ga želimo tudi mi, posebno še kot delavska internacionala. Poganstvo je poznalo samo silo kot odločujočo moč v odnosih med narodi.

Na dan, ko stopi v javnost cerkev Kristusova, ko oznanja Peter Kristusa, je prvo, kar sliši strmeči svet: Partje, Medijci, Elamitje, Rimljani, narodi Krete in Arabci, ki razumejo aramesijski jezik: Cerkev Kristusova je mednarodna! V stari zavezi si je bil gospod Bog izvolil eno ljudstvo; sedaj se oznanjuje evangelij vsem narodom; vsem je zapovedano, da molijo enega Očeta, ki vlada svet, ki ni poseben Bog nobenega naroda, ki pa naj ga časte v vseh jezikih vsi narodi in plemena kot »Očeta našega«.

In dalje obstojajo narodi. Zapoved o ljubezni do bližnjega obsega sicer vse človeštvo, vendar smo po naravnem zakonu dolžni nekatere izmed svojih bližnjih, kot: svoje starše, svojo družino in svoj narod ljubiti še prav posebno.

Krščanstvo pa je strlo poganške sanje o državni vsemogočnosti in njeni absolutni suverenosti.

»Boga je treba bolj poslušati kot ljudi.«

Moč države ni vir prava. Pravo prihaja iz Boga, ki mu je podvržena država kakor tudi vsaka druga človeška skupnost. Pravo stoji tako nad državo kakor tudi nad razredi in poedinci.

In da mora kraljevati pravo in ne sila, je jasno vsakomur, ki ima krščansko prepričanje in glas človeške vesti. Saj pa tudi skuša rešiti vsaka država zase vsaj videz pravičnosti.

Toda ljubezen med državami jedva čutimo. In vendar naj bi zavest o bistveni enakosti držav kot nosilka naloge za obrambo skupnega blagra enega dela človeštva pripeljala države do medsebojnega spoštovanja in okrepila zavest mednarodne ljubezni do bližnjega. Narodi naj drug drugega spoznajo in se spoštujejo! Naj se ne zapirajo v kleti svojih lastnih sanj in predsodkov, marveč naj temeljito študirajo zgodovino, značaj, napake in čednosti drugih narodov!

Spoznajmo se med seboj, da se bomo med seboj ljubili!

Ljubimo se med seboj, da bomo kristjani!

Temelj nad državami, razredi in poedinci kraljujočih živlenskih načel o ljubezni in pravičnosti je merodajen za organizacije, ki so si nadele nalogo, da hočejo v duhu krščanstva gojiti mednarodne vezi. Krščanska strokovna internacionala se pa mora v svojih mednarodnih zvezah brigati še o nadaljnjih zahtevah. Ona ve, da imajo razna državna občestva interesne razlike in da so te gospodarske interesne difference ponovno vodile do političnih konfliktov in da jih bodo izzivale tudi še v bodoče. Krščanska internacionala mora proučiti, koliko ti gospodarski konflikti bistveno izvirajo ali iz interesov posameznih vplivnih skupin ali pa mogoče iz oseb.

Vemo, da je pravo vsekakor nad vsakterimi interesi. Vemo, da mora delavstvo trpeti tem bolj, čim hujši je konflikt. Poznamo strašno krivico, da morajo za interese posameznikov trpeti ljudske mase.

Vemo tudi, da obstoja v posameznih državah vključ vsem različnostim v vsakem oziru to soglasno prepričanje, da živi pretežni del narodov od ročnega in duševnega dela in da mora delovno ljudstvo vseh dežel kljub vsem različnostim živlenskih pogojev smatrati za svoje največje gorje negotovost svoje eksistence.

Strokovno gibanje hoče pridobiti delavstvu gotovo eksistenco.

Sedanji čas nam — odkrito povedano — nudi malo izgledov za uresničenje našega stremljenja. Brezposelnost in posledice njene bede, nastale vsled svetovne krize, katere vzrokov delavstvo ni imelo v svojih rokah, a katere posledice mora nositi, je oslabilo moč strokovnih organizacij. Brezposelnost je povzročila strahopetnost tistih, ki se niso organizirali iz požrtvovalnosti, temveč le za čas sigurne zmage, da bi želi v strokovnih organizacijah. Ta malodušnost je imela za posledico izstop iz organizacij te malozavedne mase.

V ostalem pa je vojna doba prav poučljiva: če bi si bil sploh kdaj predstavljal kak strokovni voditelj, da bo izključno iz nacionalne moči dosegel kaj bistvenega in trajnega, — dokazuje vendar sedanji položaj popolnoma jasno skupnost problemov, za katere se brigamo. Opazujemo krizo od katerekoli strani, toliko je jasno, da sili v okvirju gospodarskih in političnih činiteljev na dan silna oblast modernega kapitalizma z vso ostrino. Delavske mase imajo glasovalno pravico in s tem so si osvojile soodločbo in politice. Toda kaj pomeni to? Kar je pisal pred kratkim znani angleški pisatelj Hilaire Belloc o angleški zunanji politiki, da je ne vodijo poklicni politiki, temveč da je odvisna od finančnega mnenja v Cityju, nima pomena samo za Anglijo. Dejansko je moč francoske veleindustrije skupin: Stinnes, Krupp, Thyssen itd., v Nemčiji moč velebank in posameznih petrolejskih koncernov tako skrivnostno velika in tako težko določljiva, da ima človek vtis, kot da deluje vsepovsod in da se ista včasih še precenjuje. Pač je mogoče, da onemogočuje resistenca med posameznimi skupinami kapitala še ostrejšo koncentracijo mogočnih

koncernov. Vsekakor se je za enkrat dosegla utrditev v Nemčiji in — upamo — večinoma tudi v drugih državah in z njo so tudi izginili tisti posebno ugodni predpogoji za izvestne koncentracijske poizkuse. Toda naj stvar opazujemo od katerekoli strani, računati moramo s silno, morda s še povečano, tu in tam z naddržavno močjo posameznih (izvestnih) kapitalnih skupin.

In s tem delavstvo ne more biti zadovoljno, ker stoji to stanje gospodstva majhnih skupin kapitala nad interesi splošnosti za osebne interese v nasprotju s častjo delavcev in s pravim namenom gospodarskega življenja.

Ko je ljubi Bog ustvaril svet, je postavil človeka za gospodarja zemlje. Gospodoval naj bi nad naravo in nje bogastvi ter si jih podvrigel. Kar pa je bilo človeku pred izvirnim grehom v veselje, se je izpremenilo v kazen in v nujno potrebo. Svrha dela je postalo zadovoljevanje življenskih potrebščin. Ta svrha zadeva celokupno gospodarsko delavnost človekovo. Neposredno ustvarjanje zemeljskega bogastva v rudokopih, v poljedelstvu, v električnih in vodnih napravah, trgovina in promet, skratka celokupno gospodarsko življenje naj bi bilo dejansko usmerjeno samo v dejanski smoter: zadovoljiti potrebe človeštva.

Smer proizvodnje današnjih dobrin je drugačna. Popolnoma udinjana dobičku, ne vpraša v prvi vrsti, katero blago potrebuje družba, marveč kaj donaša večje dobičke. Poleg tega ustvarja na eni strani umetno potrebe, kot n. pr. zelo jasno dokazuje razširjenje »ognjene vode« med praprebivalci, ravno tako tudi n. pr. proizvodnje nekoristnih luksuznih predmetov, modnih izdelkov, kramarij, kot jih dobimo v vsakem mestu v masah in ki jih povsod proizvajajo, pa tudi v časih najhujše sile; na drugi strani nam je pa treba samo pogledati na načine kot sežiganje znatnih množin sladkorja na Kubi, da bi se cene sladkorja zvišale, na poizkuse osnovanja kartelov, ki imajo namen odstraniti konkurenco in pa enostransko utrditi cene.

Krščansko strokovno gibanje zahteva, da se to popolnoma izpačeno gospodarsko življenje usmeri na utešenje bistvenih potreb človeštva, da produkciji odkažejo možna ji pota, da služi višjim ciljem, kot samo pridobitvenim namenom, in da izpolnjuje naloge, katere ima, po naravi človeka in po božjih zapovedih. To potrebno preureditev gospodarskega življenja pa bomo dosegli le v sodelovanju vseh skupin gospodarstva.

Pa ni ta ideal neke vrste fata morgana, katera se nam sicer res kaže v puščavi današnje krute realnosti v ljubki vablljivosti, vendar pa ostaja večno oddaljena? Tej nevarnosti in krutemu razočaranju bi se izpostavili, če naj bi se ta preureditev gospodarskega življenja, katero mi hočemo, izvršila nekega lepega dne, kot prej tako oznanjevana socialistična država. Preko noči se ne da ustvarjati novega gospodarskega reda. Ta se more le počasi razvijati iz obstoječega.

Ta novi gospodarski red, ki ga mi hočemo, kot je bil opisan v programu svetovnega gospodarstva, postavljen na kongresu I. B. C. G. v

Innsbrucku, in ki sloni na zdravi osnovni misli delovne združitve delodajalskih in delavskih organizacij, je prav za prav sam na sebi nadaljnje razvijanje tarifnih pogodb ter nudi možnost k početku skupnega urejevanja delovnih pogojev in polagoma tudi k izvršitvi tega potom priznanja kompetenc, ki naj bi dajale določila za dotično panogo produkcije in ki naj bi vzele v roko izvršitev teh ter razsojo, — ter tako omogoča, da doseže delavstvo pravico soodločevanja v splošnem vodstvu.

Na ta način je mogoče, doseči mednarodno smotreno gospodarsko ureditev.

Da je bil ta program od delegatov dvanajstih dežel, ki so se priključile internacionali, soglasno odobren, ima poseben pomen, ker je iz tega dejstva razvidno, da je krščansko strokovno gibanje v posameznih deželah prišlo navzlic medsebojni odrezanosti v času vojne do istih osnovnih misli in se razvijalo v isti smeri miselnosti.

Uresničenje tega programa pa predpostavlja mednarodno sodelovanje. Možnost enotnega dela v isti smeri je dana le pri neprestanem in živem sodelovanju in cilj, katerega vsi zasledujejo, je po svojem bistvu mednaroden.

Proti močnejšemu sovražniku, nad svetom gospodujočemu kapitalizmu, pa je nujno potrebna izpopolnitev posameznih armad.

Naše strokovno gibanje se mora izpopolniti v vsaki deželi.

Vsak voditelj mora imeti pred očmi, da slabost gibanja drugod slabi moč njegovega lastnega gibanja. Mi živimo sedaj v svetovnem gospodarstvu in četudi je mogoče v posameznih deželah kaj doseči za socialno-politične in gospodarsko-politične prednosti: večina strokovnih voditeljev, ki so šli katerikrat k meznim pogajanjem, pozna dobro argument internacionalne konkurence, kateri se navaja pri vsakem zboljšanju delovnih pogojev.

Po osnovanju I. B. C. G. na kongresu v Haagu, je imela naša internacionala dva kongresa, l. 1922. v Innsbrucku, l. 1925. v Luzernu.

Poleg nje in pod njenim vodstvom je osnovanih 15 strokovnih internacional za rudarje, kovinske delavce, stavbenike, tekstilne delavce i. t. d.

V področju mednarodne delavske organizacije Društva narodov je izzvalo imenovanje prvega delavskega delegata iz krščanskih strokovnih organizacij (1921) oster protest socialnih demokratov. Boj se je tiral tja do mednarodnega sodišča v Haagu in se je končal s popolnim porazom rdeče amsterdamske strokovne internacionale.

Nedavno pri pripravi za svetovno gospodarsko konferenco so si hotele rdeče strok. organizacije ravnotako prilastiti monopol za zastopanje delavstva, toda 18. marca t. l. je imenoval svet Društva narodov na našo zahtevo tovariša H. Pauwelsa iz Brüssla, tajnika naše internacionale, za člana pripravljalne komisije.

Ta novi poraz amsterdamske strok. internacionale markira rastoči vpliv našega internacionalnega strokovnega gibanja.

Ta vpliv bo pa odvisen zlasti od tega, ali gre v vseh deželah krščansko strokovno gibanje v tej smeri, da z vso energijo privede delavstvo nazaj na pota krščanskih temeljev, ali se združi krščansko delavstvo v sklenjeno armado, ki se dobro zaveda svojega cilja, ki hoče svet osvoboditi kapitalizma, ne pa se predati nekemu rdečemu brezumju, armada, ki hoče na temeljih krščanske pravičnosti in ljubezni zgraditi dom v solncu za ljudstvo jutrišnjega dne.

Dr. Ivan Pregelj:

Problematične misli o našem slovstvu.

Postavljal bom deset vprašanj, ki se mi zdijo kar najbolj važna glede slovenskega slovstva v naših dneh. Odgovoril bom nanje kratko, katehetično določno. Naj vprašanja in moja sodba vzpodbudi poklicano občinstvo, da razmišlja, sprejme ali pa odkloni. Teze so: 1. Umetnost ni sama sebi namen. 2. Umetnost je torej socialna. 3. Umetnik ni absolutno svoboden ne glede tradicije ne glede mehanike in tehnike. 4. Umetniku je treba splošne izobrazbe in časovnosti. 5. Zakaj smo v umetnosti mnogokdaj diletantski? 6. Kaj je duša slovenske umetnosti? 7. Metoda slovstveno - umetniške izobrazbe, ki se mi zdi najprikladnejša za udeležujočega se slovstv. umetnika. 8. Možnost naših in novih pesniških oblik. 9. Domačnostno slovstvo in Slovenci. 10. Naš veliki tekst.

1. Da umetnost ni sama sebi namen, je uk mirne estetske izobrazbe. So pa tudi kaj materialni dokazi zato: a) Načelo artizma ni nikoli rodilo umetnin. b) Vsa velika umet. dela niso plod artistskega silogizma *l'art pour l'art*. Artizem je dal le historične dokumente (n. pr. marinizem, modno slovstvo).

2. Umetnost je prav tako socialna kakor znanstvo, iz enega člana družbe v družbo in za družbo. Psihologično neumljivo bi bilo govoriti, da je kdajkoli, v zmislu naše slovstv. umetnosti živel umetnik umetniško samemu sebi, kar bi sicer še vedno pomenilo delno socialnost umet. ustvarjanja, ki je torej prirodno usmerjeno v svet in družbo.

3. Umetnik je vezan na tradicijo in mehaniko. Oblikuje namreč v materialni snovi. Glede tega materialnega principa je vezan na prejšnost v tradiciji in tehniko že obstoječih oblik. Noben umetnik ne more povsem zavreči n. pr. slovniškega, poetičnega, stilističnega in estetičnega znanja.

4. Umetnik je obrazovatelj življenja po resnici in preko površnosti. Površen pa in plitek ni tisti, ki ima obzorje. Umetnik je obenem apostol lepote, ki jo je spoznal. Tolmačiti jo mora in more le v časovno umevnih simbolih, v občutju ljudi, ki jih pozna in ljubi in hoče od njih, da bi ga umeli.

5. Zakaj smo in smo bili v slovstvu tolikrat diletantski? a) Ker smo se udeleževali preveč prisiljeno prigodniško, po programih,

začrtanih neorgansko v organizacijah (Ljudske igre soc. zveze); b) ker so poedini umetniki živeli pod neugodnimi razmerami; c) ker nismo imeli potrebnega mentorstva (ki ga je imel n. pr. Prešeren v Čopu); č) ker nismo živeli v slovstvu kot narod, temveč kot ljudskoizobraževalna duševna organizacija itd.

6. Sploh še nismo poskusili pomisliti, kaj smo in kako naj se oblikujemo; kaj nas kot Slovence loči od drugih n. pr. v nar. pesmi, sanji, boli, molitvi in prošlosti, ki je mati bodočega. Slovenske duše nam še ni opredelil noben psihološki ali etnološki znanstvenik; zapel ni te duše v »definicijski formuli« še noben naš umetnik. Zakaj je ni? Saj smo zadnjih šest let komaj nekateri učitelji slov. umetnosti na srednjih šolah načeli nauk o narodnem slovenskem slovstvu.

7. Vsaka slovstvenoznanstvena knjiga je umetniku koristna. Ker umetnik oblikuje, menim, da bi mu taka znala koristiti največ, ki prikazuje slovstvo glede oblik in njihovega razvoja. Sem torej za slovstveno zgodovino po principu snovnih motivov in šolsko opredeljenih pesniških vrst.

8. Kot naobraženec te metode iščem včasih sam novih pesniških oblik, n. pr. tako, da cepim v tradicionalno že dano vrsto svoj domislek: v novelo, »ki imej nepričakovan razplet«, prav ta razplet iz legendarstva (Tine Matkove prečudno romanje, Gospoda Matije zadnji gost).

9. Prirodno more umetnik obličiti le, kar ima, sebe, svoj čas in svoje pleme. Kaj je naš človek? Živelj n. pr. naturalističnega velemesta, ni naš. Kaj pa je naše? Živelj, ki ga daje — optimistična evropska domačnostna literatura. Sapienti sat. Tudi velika naša drama more vzrasti le iz ljudske igre!

10. »Veliki tekst« je lepa fraza. Ko ga čakamo, ga ni. Zame je tekst že vse ono, kar nam je kot umetnost veliki svet že priznal. Prešeren je! Tudi poznejšega nekaj. In danes se še nismo do dna izčrpali . . .

Dr. Josip Hohnjec:

Mednarodna organizacija dela in naša država.

Zaščita delavcev je bistveni in glavni del socialne politike. Nobena kulturna država, ki se zaveda svojih dolžnosti napram državljanom, in sicer napram vsem državljanom, se ne more in tudi ne sme odtegniti tej svoji nalogi.

Zakon o zaščiti delavcev hoče v delavcu ščititi človeka. S takšnimi zakoni država sicer posega v svobodno delovno pogodbo, ki se smatra kot temeljni princip sedanje ustave o delu, vendar pa je tako poseganje potrebno. Delavec je pri sklepanju delovne pogodbe formalno ravno tako

svoboden kakor delodajalec. Toda juristična svoboda delovne pogodbe je za delavca brez veljave, ker mu manjka gospodarska možnost, da jo uveljavi! Zato mu država kot gospodarsko slabejšemu mora priti na pomoč, da mu zjamči človeka vredne delovne pogoje in primerno plačo ter ga vzame v obrambo pred brezobzirnim izrabljanjem brezsrčnega kapitalizma.

Gospodarski liberalizem je kot fundamentalno narodnogospodarsko načelo proglasil princip vsestranske in neomejene svobode, ob kateri se bodo vse gospodarske sile naroda vzbudile in razvile do višine ter osrečile vse ljudstvo, vse njegove stanovne in sloje. V raznih variantah se je poudarjala znana liberalno-gospodarska maksima (vodilo): »Laissez faire, laissez passer, le monde va de lui-même.« Svet je šel naprej ter se je razvijal naprej, toda ne v pravcu blagostanja, sreče in zadovoljstva vseh stanov in slojev. Od neomejene gospodarske svobode so imeli profit, in to ogromen profit kapitalistični krogi, dočim so nižji, delavski sloji vedno bolj lezli v brezpravnost in siromaštvo.

V tem je iskati razloga, zakaj so poedine države že v preteklem stoletju začele zapuščati liberalno-gospodarski princip neomejene svobode ter misliti na to, kako bi delavske sloje zaščitile pred sebičnim izrabljanjem krutega kapitalizma. Od države nočnega čuvaja, kakor je Lassalle imenoval liberalno državo, so se moderne države začele evolvirati v socialne ustanove, ki smatrajo za svojo nalogo, da aktivno pospešujejo blaginjo vseh državljanov, zlasti nižjih, delavskih slojev.

Tako se je socialna politika začela smatrati kot važen del celokupne državne politike. Nekatere države so na tem polju ustvarile lepe ustanove ter dosegle precejšnje uspehe. Prva je bila Anglija, kateri so se kmalu pridružile Nemčija, Švica, Francija in druge države.

Vzporedno z nacionalnim razvojem zaščite delavstva je šel internacionalni razvoj. Korenine za internacionalno socialno politiko ležijo v humanitarnih nagibih, da se pomaga gospodarsko slabim in zatiranim, še bolj pa v svetovni orientaciji narodnega gospodarstva, iz koje je vznikla težnja, da se internacionalni konkurenčni pogoji povsod izenačijo. Ker je narodno gospodarstvo poedinih držav v medsebojni zvezi in odvisnosti, že sam ozir na konkurenčno možnost in uspešnost zabranjuje, da bi kakšna država ostala indiferentna in brezbrizna glede na vprašanje o delovnem času in v obče o delovnih pogojih v drugih državah. Na zadnji mednarodni konferenci dela v Ženevi v juniju t. l. so se čula drastična poročila delavskih zastopnikov izvenevropskih kontinentov o strašnem izrabljanju človeške delovne sile v Aziji in Afriki, in konferenca je prišla do konstatacije, da industrija v Evropi iz tega razloga ne bo več dolgo mogla zdržati konkurence industrije v Aziji in Afriki.

Misel svetovnega prava dela sega daleč nazaj v preteklo stoletje. Bili so nacionalni ekonomski in filantropi, ki so prvi branili to idejo. Proti koncu stoletja je to vprašanje stopilo iz štadija teoretičnega razmotrivanja na polje praktičnega udejstvovanja. Meseca marca l. 1890. je bila

v Berlinu prva uradna mednarodna konferenca za zaščito delavcev, na kateri je bilo zastopanih 13 evropskih držav — pa brez Rusije in balkanskih držav. Tako so tla za uresničenje internacionalnega delavskega prava bila pripravljena s privatno iniciativo, kateri so se brzo pridružile tudi države. L. 1914. je mednarodni zvezi za zakonsko zaščito delavcev pripadalo 23 držav. To je nekaka socialnopolitična zveza narodov, ki je obstojala že pred svetovno vojno.

Ko se je po svetovni vojni sestala mirovna konferenca, je takoj spoznala veliko važnost delavskega vprašanja ter je v versailleski mirovni pogodbi podala prvo meddržavno ureditev delovnih pogojev. V členu 23 pravil Zveze narodov se določuje tale naloga: »Članovi Društva trdiče se da obezbede i održe pravične i čovečne uslove rada za čoveka, ženu i dete na svojim vlastitim teritorijama, kao i u svima zemljama na koje se prostiru njihove trgovačke i industrijske veze, i u tom cilju da stvore i održavaju potrebne medjunarodne organizacije.«¹

Z ozirom na to nalogo so se voditelji zveznih in pridruženih držav odločili sprejeti glavna načela svetovnega delovnega prava v mirovne pogodbe: v versaillesko, saintgermainsko in neuillysko. V versailleski pogodbi tvori te določbe XIII. del ter obsega člene od 387—427. V uvodu k temu delu, ki ustvarja mednarodno organizacijo dela, h kateri morajo pripadati vsi člani Zveze narodov, se razpravljajo nagibi in razlogi, zakaj je in čemu je takšna mednarodna organizacija potrebna. Na vprašanje zakaj in čemu odgovarja se v mirovni pogodbi: »Pošto je Društvu naroda cilj da postavi opšti mir, a takav se mir može osnivati samo na društvenoj pravdi; pošto postoje i takvi uslovi rada koji povlače za veliki broj lica nepravdu, bedu i oskudicu, što stvara takvo nezadovoljstvo da su mir i opšta harmonija dovedeni u opasnost i pošto je prešno da se ti uslovi poprave: na primer u pogledu uredjenja časova rada, odredjivanja najveće mere trajanja dana i nedelje rada, vrbovanja radne snage, borbe protiv oskudice rada, obezbede takve nadnice koja će osigurati pristojan život, zaštite radnika protiv bolesti opštih ili profesionalnih i protiv nesretnih slučajeva pri radu, zaštite dece, mladića i žena, penzije starima i invalidima, odbrane interesa onih radnika koji rade na strani, potvrđenja načela slobode sindikalne, organizacije profesionalne i tehničke nastave i drugih sličnih mera; pošto neusvajanje od strane koje bilo države jednog režima rada odista čovečnog ometa i napore drugih država voljnih da u svojim zemljama poprave stanje radnika.«

Ta del versailleske mirovne pogodbe je podlaga za sedaj obstoječo mednarodno organizacijo dela in hkrati tudi za moderno mednarodno delavsko pravo. V določbah mirovnih pogodb zaman iščemo materialnih predpisov o varstvu delavcev. Niti določba o osemurnem delavniku, za katero so se tako toplo zavzemali zlasti Belgijci in Čehoslovaki, ni bila sprejeta v pogodbo. Naposled so se zastopniki držav podpisnic zedinili

¹ Citiram po uradnem prevodu belgrajske vlade.

v ugotovitvi glavnih metod in načel za regulacijo delovnih pogojev, katere so objavili v devetih točkah člena 427. S tem so označili glavne panoge delavskega zakonodavstva, ki bi se naj obdelale. Odredili so tudi za mednarodno organizacijo dela tri organe: 1. mednarodno konferenco dela, 2. mednarodni urad dela kot izvirni organ in generalno tajništvo konference, 3. upravni svet tega urada kot nadzorni organ nad njim.

Na mednarodni konferenci dela more vsaka država, članica Zveze narodov, biti zastopana po 4 zastopnikih: 2 zastopnikih vlade in po enem zastopniku delavcev in delodajalcev. Sklepi teh konferenc, za katere je potrebna dvetretinska večina glasov, imajo ali obliko predlogov, katere potem vzamejo vlade raznih držav brez ratifikacij na znanje in izvršenje, ali pa obliko načrtov mednarodnih konvencij (pogodb), za katere je potrebna ratifikacija poedinih držav. Konference imajo tudi pravo, izbrati upravni svet mednarodnega urada dela ter mu dajati naloge in navodila. Doslej je bilo 8 takih konferenc: prva je bila jeseni 1919 v Washingtonu, ki je med drugimi sklepi donesla zakonski načrt mednarodne pogodbe o osemurnem delavniku; osma pa se je vršila koncem maja in početkom junija t. l. v Ženevi ter je med drugimi sklepi voditelju mednarodnega urada dela v Ženevi naložila dolžnost, da nadaljuje svoje korake in napore za ratifikacijo washingtonske konvencije o osemurnem delavniku od strani držav-udeležnic londonske konference.

Upravni svet, ki je jedro cele mednarodne organizacije dela, kakor je svet Zveze narodov jedro cele Zveze in njenega delovanja, je bil doslej sestavljen iz 24 članov. Polovica njih so zastopniki vlad, in med temi je 8 mest rezerviranih zastopnikom najvažnejših industrijskih držav: Belgije, Nemčije, Francije, Velike Britanije, Indije, Italije, Japonske in Kanade; ostale 4 pa konferenca dodeli zastopnikom drugih držav; lanskega leta je konkurenca ta mesta dodelila Argentini, Norveški, Poljski in Španiji. V skupini zastopnikov delodajalcev so bile zastopane: Anglija, Francija, Italija, Belgija, Češkoslovaška in Južna Afrika; v skupini zastopnikov delojemalcev pa: Nemčija, Francija, Anglija, Kanada, Nizozemska in Švedska. Ker je v nekaterih državah zavladalo nezadovoljstvo radi nezastopanosti v upravnem svetu, je konferenca l. 1922. predložila pomnožitev članov upravnega sveta od 24 na 32 : 16 predstavnikov vlad, 8 zastopnikov delavcev in 8 zastopnikov delodajalcev, izbranih od dotičnih delegatov na konferenci. Narodna skupščina naše države je ta sklep ratificirala na svoji seji dne 16. junija 1926.

Naša država dosedaj ni bila zastopana v upravnem svetu mednarodnega urada dela v Ženevi, pač pa je kot članica zveze narodov obenem članica mednarodne organizacije dela ter se more udeležiti mednarodnih konferenc. Ne vem, ali je bila naša država zastopana na poslednji konferenci v Ženevi, ki je končala svoje delo 5. junija t. l. In ako je bila zastopana, kateri so bili njeni predstavniki, osobito kdo je zastopal delavstvo naše države in od koga je ta zastopnik dobil svoj mandat?

Vlada ni nikdar obvestila narodne skupščine o tem, ali je naša država bila zastopana na teh konferencah in na kateri izmed njih.

Dobro pa je vsem znano, da vlada ni doslej nobenega sklepa teh mednarodnih konferenc predložila našemu parlamentu v ratifikacijo. Teh sklepov, ki predstavljajo po svoji vsebini uresničenje že dolgo časa od delavcev in socialnih politikov stavljenih zahtev, je okoli 50 (okoli 25 predlogov in preko 20 načrtov za mednarodne pogodbe). Ti predlogi in načrti se pečajo z vprašanji o delovnem času (konvencije o osemurnem delavniku, o nočnem delu žensk in mladoletnih v obrti in poljedelstvu, o nedelji v obrtnih in trgovskih obratih); z vprašanji brezdelnosti, posredovanja dela in zavarovanja brezposelnih; z vprašanji o reciprociteti v postopanju z delavci (konvencije o postopanju z inozemskimi delavci, o njihovem izenačenju z domačimi v slučaju nezgod); z vprašanji nezgode in zavarovanja v takih slučajih; z vprašanji kulturnega značaja (varstvo žensk in otrok, konvencije o zaposlenju žen pred in po porodu, o starosti otrok, zaposlenih v obrti, v poljedelstvu in specialno kot kurjači).

Države, ki socialno politiko smatrajo kot nalogo, ki jo dandanes mora vršiti vsaka kulturna država, so se potrudile, da ratificirajo te konvencije, ako ne vse, pa vsaj nekatere, ter so se obvezale, da bodo te socialne zakone izvrševale za dobo 10 let. Naša država pa doslej ni ratificirala niti ene teh konvencij. To ni znamenje časa, marveč je dokaz za to, da vlastodržcem v naši državi manjka vsak smisel za socialno politiko. Znani sociolog in pisatelj dr. Herkner je v svojem delu »Delavsko vprašanje« zapisal opombo, da je poleg Turčije Srbija tista država, v kateri nikakor ni realizirana ideja o zaščiti delavcev. Ali je danes v naši državi veliko bolje? Ali smo v tem oziru znatno napredovali ter stopili v krog kulturnih držav? Kdo bi se upal to trditi?

Vladni činitelji se kaj radi ponašajo s tem, da se striktno držijo mirovnih pogodb in vseh njihovih določb. Ali se v resnici držijo vseh? Po versailleski in drugih pogodbah so vlade vseh držav-članic dolžne, da predložijo tekom 12—18 mesecev sklepe mednarodnih konferenc svojim parlamentom v ratifikacijo. Preteklo ni samo 12 do 18 mesecev, preteklo je 2, 3, 4, 5, 6 in celo 7 let, našemu parlamentu pa ni bila niti ena konvencija predložena v ratifikacijo. Po določbah mirovnih konferenc so države-članice obvezane, da pošljejo vsako leto mednarodnemu uradu dela poročilo o tem, kako izvajajo in izvršujejo sprejete konvencije. Na letošnji konferenci sta bila za presojo teh poročil ustvarjena dva organa: eden pri mednarodnem uradu in eden pri konferenci sami.

Kako izgledajo poročila, ki jih naša vlada pošilja mednarodnemu uradu v Ženevo, ako jih sploh pošilja? Albert Thomas, ravnatelj tega urada, bo še večkrat moral priti v Belgrad, preden bo tukaj vzbudil vsaj nekaj interesa za velike naloge internacionalne socialne politike. V kakšnem štadiju pa se po naši državi nahaja nacionalni razvoj socialne politike, je najboljši dokaz davek na ročno delo, s katerim so prizadeti gospodarsko in socialno najslabši, in karakteristično je dejstvo, da je v

novejšem vladnem zakonskem predlogu o centralni upravi ministrstvo socialne politike ukinjeno in kasirano. Naj vlada pošlje v Ženevo vsaj poročilo o svoji nameri, da hoče odpraviti ministrstvo socialne politike. To poročilo bi mednarodni organizaciji dela služilo kot ilustracija za razvoj socialne politike v naši državi.

Dr. Alojzij Trstenjak:

Zadolževanje na kmetih v Sloveniji.

Kakor znano, so si naši kmetje med vojno precej opomogli in se kolikor toliko rešili dolgov. Poljske pridelke in živino so prodajali po visokih cenah, zadovoljevali so svoje zemljeknjižne upnike in nalagali celo denar pri raznih hranilnicah in drugih denarnih zavodih. Bilo je videti, da je vsled vojne napočila za narodno gospodarstvo doba procvitanja, da je začelo rasti med narodom blagostanje. Deloma je to bilo res, v kolikor se je ljudstvo na lahek način odkrižalo svojih upnikov in razbremenilo svoja posestva v zemljiških knjigah. Toda to je bilo samo začasno. Ljudje so tekom nekaterih let po vojni rapidno padli zopet nazaj v revščino in dolgove, deloma, ker niso poznali varljivih vrednot vojnega bogastva, deloma pa, ker so se tekom vojne navadili na lahek zaslužek in čezmerno zapravljanje denarja. Mnogo so k današnjim slabim razmeram na kmetih pripomogle tudi pretirano visoke cene, za katere so predajali za delo že nesposobni očetje otrokom svoja posestva ter za dalje neodložljive investicije (popravljanje hiš in gospodarskih poslopij ter vzdrževanje kmetijskega inventarja) v gospodarstvo samo. Na tak način so ljudje neopaženo zabredli zopet v dolgove, v večje in hujše, nego so jih tlačili prej. Na posestva so začeli upniki vknjiževati en dolg za drugim in ni čudno, če je postal lok našega kmetijskega gospodarstva sčasoma prenapet in začel pokati. Stanje našega narodnega gospodarstva po vojni v tem oziru je najbolj razvidno iz ljubljanskega Uradnega lista, ki prav vestno zabeleži vsako prezadolženo posestvo in kar je še huje, s tem v zvezi tudi vsako javno dražbo. Radi tega sem skušal napraviti na podlagi vseh dosedaj izdanih letnikov Uradnega lista kratko statistiko vseh do konca lanskega leta razpisanih prisilnih javnih dražb v Sloveniji glede prezadolženih zemljišč in cenilne vrednosti za terjatve raznih upnikov vseh dobro stoječih nepremičnin in njihovih pritiklin: zemljišč, gospodarskih poslopij, skratka, celotnih kmetijskih gospodarstev. Prepričan sem namreč, da bo ta statistika, ki je menda prva te vrste, dobro služila vsem onim, ki se zanimajo za naše narodno gospodarstvo in katerim je gospodarski dobrobit in blagostanje našega ljudstva resno pri srcu. Pripomogla bo morebiti deloma tudi temu, da se končno ovrže bajka o splošnem blagostanju naše krajine, katera vlada v nekaterih krogih, češ, da hranilne vloge pri regulativnih hranilnicah v Sloveniji stalno naraščajo. Številke razpisanih javnih dražb in cenilne vrednosti

Okrajno sodišče	1918		1919		1920	
	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin

1. Teritorij deželnege

Brdo	—	—	—	—	1	875
Cerknica	—	—	—	—	—	—
Kamnik	—	—	—	—	1	2.219
Kranj	—	—	—	—	1	2.094
Kranjska gora	—	—	—	—	—	—
Litija	—	—	—	—	—	—
Ljubljana	—	—	1	1.248	—	—
Logatec	—	—	—	—	—	—
Lož	—	—	—	—	—	—
Radovljica	—	—	1	7.935	—	—
Škofja Loka	—	—	—	—	1	1.343
Tržič	—	—	—	—	—	—
Vrhnika	—	—	1	60	—	—
Skupaj	—	—	3	9.243	4	6.531

2. Teritorij okrožnega

Brežice	—	—	2	1.476	—	—
Celje	—	—	—	—	1	1.732
Gornji grad	—	—	—	—	—	—
Konjice	—	—	—	—	—	—
Kozje	—	—	—	—	1	129
Laško	—	—	—	—	—	—
Rogatec	—	—	—	—	2	2.305
Sevnica	—	—	—	—	2	777
Slovenjgradec	—	—	—	—	—	—
Šmarje pri Jelšah	—	—	—	—	—	—
Šoštanj	—	—	—	—	1	2.559
Vransko	—	—	—	—	—	—
Skupaj	—	—	2	1.476	7	7.502

1921		1922		1923		1924		1925	
Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritliklin

sodišča v Ljubljani

—	—	—	—	—	—	1	30.208	6	184.129
—	—	—	—	1	9.644	3	52.385	4	313.805
—	—	2	31.660	—	—	3	278.221	13	1.894.991
—	—	—	—	1	Cena ni označena	3	342.207	4	184.537
—	—	—	—	—	—	2	281.463	4	228.278
—	—	—	—	—	—	3	161.937	9	474.217
—	—	1	121.075	7	825.652	17	2.735.501	32	11.463.450
1	3.410	—	—	—	—	—	—	1	56.270
—	—	—	—	1	57.500	—	—	1	50.126
2	54.356	2	59.650	1	47.500	6	1.552.739	12	1.017.458
—	—	—	—	—	—	6	195.990	14	2.376.416
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	2	47.733
3	57.766	5	212.385	11	940.296	44	5.630.651	102	18.291.410

sodišča v Celju

—	—	—	—	1	284.277	2	163.634	11	1.608.252
5	14.580	4	1.155.727	6	1.445.142	13	7.776.298	43	8.804.832
1	7.101	1	5.101	2	43.645	2	312.659	8	778.608
—	—	2	7.602	3	323.810	9	484.432	15	426.172
—	—	—	—	1	825	3	180.609	4	251.807
3	19.655	2	45.035	1	115.707	5	378.838	7	321.473
—	—	2	28.417	4	1.333.527	2	388.781	7	584.894
—	—	—	—	4	264.065	7	234.599	10	1.259.417
1	1.725	—	—	—	—	3	391.800	4	387.175
1	2.116	—	—	1	8.617	—	—	4	95.712
1	2.311	—	—	—	—	3	134.927	9	1.528.860
—	—	1	17.052	2	42.324	3	623.490	7	938.826
12	47.488	12	1.258.934	25	3.861.939	52	11.070.067	129	16.986.028

Okrajno sodišče	1918		1919		1920	
	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin

3. Teritorij okrožnega

Gornja Radgona	—	—	—	—	—	—
Dolnja Lendava	—	—	—	—	—	—
Ljutomer	—	—	—	—	—	—
Maribor	—	—	2	2.745	—	—
Marenberg	—	—	1	5.133	—	—
Murska Sobota	—	—	—	—	—	—
Ormož	—	—	—	—	—	—
Prevalje	—	—	—	—	—	—
Ptuj	—	—	—	—	—	—
Slovenska Bistrica	—	—	—	—	1	531
Sv. Lenart v Slov. gor.	—	—	—	—	—	—
Skupaj	—	—	3	7.878	1	531

4. Teritorij okrožnega

Črnomelj	—	—	1	218	2	7.016
Kočevje	—	—	2	1.144	2	77.534
Kostanjevica	—	—	—	—	—	—
Krško	—	—	—	—	—	—
Metlika	—	—	1	172	2	857
Mokronog	—	—	—	—	—	—
Novo mesto	—	—	—	—	—	—
Radeče	—	—	—	—	—	—
Ribnica	—	—	—	—	—	—
Trebnje	—	—	—	—	—	—
Velike Lašče	—	—	—	—	—	—
Višnja gora	—	—	—	—	—	—
Žužemberk	—	—	3	1.844	—	—
Skupaj	—	—	7	3.378	6	85.407

1921		1922		1923		1924		1925	
Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin	Število razpisanih javnih dražb	Cenilna vrednost pre-zadolženih zemljišč in pritlikin

sodišča v Mariboru

—	—	—	—	1	56.333	1	141.158	10	923.449
3	31.500	2	29.150	4	60.251	3	1.004.045	8	104.007
—	—	—	—	2	32.042	3	636.396	10	890.574
3	64.039	1	82.616	4	742.188	22	6.998.151	66	12.313.348
1	17.178	1	9.380	—	—	—	—	3	95.966
1	1.919	1	6.350	—	—	—	—	4	32.926
—	—	4	90.548	6 *)	540.233	4	393.523	8	447.788
1	1.900	—	—	1	6.560	2	189.308	3	338.614
1	16.108	3	34.048	5	215.279	18	862.377	26	1.771.909
2	27.103	2	179.844	1	15.050	8	1.132.055	16	1.702.118
2	9.922	—	—	1	61.263	11	805.471	13	545.150
14	169.669	44	431.936	25	1.729.199	72	12.163.484	167	19.165.849

*) rudosledna pravica za 450.000 Din

sodišča v Novem mestu

1	439	—	—	2	75.599	4	55.798	11	407.295
—	—	1	3.242	2	143.266	6	160.110	12	914.171
4	62.294	1	6.426	1	15.081	3	83.458	6	31.353
—	—	—	—	1	478.570	2	487.709	2	89.548
2	4.640	—	—	1	6.175	2	242.950	8	396.499
—	—	—	—	—	—	1	177.832	—	—
1	2.975	2	5.474	4	65.539	16	576.521	22	1.421.300
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	11.121	1	65.743
—	—	—	—	2	264.351	2	19.774	8	197.809
—	—	—	—	—	—	1	16.732	5	244.549
—	—	2	29.642	1	50.764	2	52.500	5	702.523
—	—	—	—	1	6.994	2	52.205	3	48.857
8	70.348	6	44.784	15	1.106.339	42	1.936.710	83	4.519.647

dokazujejo, da ni malenkostnih od ust pritrghanih 35 milijonov dinarjev prirastka na hranilnih vlogah v nikakem razmerju s skoraj stomilijonsko vrednostjo naših posestev, ki so prišla vsled svoje prezaldoženosti tekom lanskega leta na javno dražbo.

Ta statistični izkaz je napravljen po ozemlju posameznih deželnih ozir. okrožnih sodišč. Morebitni dvakratni razglasi dražbenih oklicev so se upoštevali seveda samo enkratno.

Iz zgorajšnjega izkaza izhaja, da je bilo v lanskem letu razpisanih 481 prisilnih javnih dražb zemljišč v skupni vrednosti za približno 60 milijonov dinarjev, dočim jih je bilo leta 1924. samo 210 z okoli 30 milijonov dinarjev vrednosti, torej ravno za polovico manj. Največ jih odpade na teritorij okrožnega sodišča v Mariboru, a najmanj na Novo mesto. Število dražb je poskočilo od 37 v l. 1922. na 76 v l. 1923, v l. 1924. pa je to število zrastle na 210. Kakor vidimo, dražbe silno naraščajo in so se pojavile v večjem številu takrat, ko se je ustalila naša valuta in je dobil dinar stalno vrednost. Za naše narodno gospodarstvo so to v zvezi z enakim pojavom v slovenski obrti in industriji grozne številke, radi česar mora naša javnost napeti vse moči, da na en ali drug način zaustavi proces našega gospodarskega razkrajanja in propadanja ter končnega splošnega obubožanja.

Inž. Rado Lah:

Vprašanje kmetijskih zbornic.

Že pred več stoletji so se začeli razni stanovi združevati z namenom, da bi skupno laže zastopali svoje interese. Čim inteligentnejši, izobraženejši je bil stan, tem prej so se začeli zbirati. To vidimo predvsem v srednjeveških cehih in bratovščinah. Najkesneje je prišel do svojih zvez kmet, ker je v prejšnjih patriarhalnejših odnošajih njegovo gospodarstvo mnogo bolj zadoščalo samemu sebi nego n. pr. pri obrtnikih, razen tega mu je tudi primanjkovalo primerne naobrazbe in prostosti.

Začetek kmetijskih organizacij je segal v bivši Avstriji v drugo polovico osemnajstega stoletja. Tedaj se je, in sicer l. 1767. med drugimi ustanovila tudi v Ljubljani prednica naše Kmetijske družbe pod imenom »Družba poljedelstva in koristnih umetnosti na Kranjskem«, ki pa še ni bila združitev kmetovalcev, temveč izobražencev, ki so hoteli pospeševati kmetijstvo. Nekoliko bolj široko polje je zavzela družba l. 1820., ko se je izpremenila v »C. kr. kmetijsko družbo kranjsko«. Take **kmetijske družbe** so nastajale po vseh deželah in državah Evrope in so bile nekako poluradne korporacije. Tudi v Avstriji jih je imela skoraj vsaka dežela. Take so tudi služile namesto stanovskih zastopstev in so jih tudi oblastva primerno upoštevala. To so bile ustanove na podlagi javnega prava, ki so imele pravico pospeševati razne kmetijske panoge. Na zakonodajna oblastva pa so imele le malo vpliva.

Ker so bile to prostovoljne združitve, niso po zakonu imele dolžnosti uradnega zastopstva, pa tudi zakonodajna oblastva niso bila dolžna upoštevati njih nasvetov. Zato so vse take kmetijske organizacije delovale skoraj samo za pospeševanje kmetijstva, niso pa imele tiste moči, da bi lahko uspešno zastopale interese tega stanu in ščitile kmetovalce pred izkoriščanjem od strani drugih. Te kmetijske družbe niso mogle veljati kot stanovska zastopstva, ker so kot prostovoljne zveze združevale le majhen del interesentov.

Te organizacije pa niso popolnoma zadovoljevale. Zato so se okrog devetdesetih let minulega stoletja na podlagi posebnih zakonov začeli ustanavljati posebni kulturni sveti, ki so bili pa bolj nekaki deželni uradi za pospeševanje kmetijstva. Tudi ti ne morejo veljati kot stanovska zastopstva, temveč samo uradne ustanove z namenom, da služijo oblastvom kot posvetovalni organi pri zakonodaji in izvrševalni organi pri pospeševanju kmetijstva.

Kmetijske družbe in kulturni sveti so imeli poluraden značaj, zaradi česar so jih oblastva primerno upoštevala ter zahtevala njih mnenja posebno pri zakonodaji. Razen tega se jih je vlada posluževala pri akcijah za pospeševanje kmetijstva ter jim izročala razna podrobna dela. Seveda jih je tudi materialno podpirala, da jim olajša obstoj in delovanje. Glavnih podpor so pa bile deležne od strani deželnih oblasti. Razen tega so si te družbe in kulturni sveti preskrbovali potrebna sredstva deloma še s članarino, deloma z blagovnim prometom.

Pripomniti je tudi, da blagovni promet prvotno ni imel namena preskrbovati sredstev za delovanje, ker so morale po društvenem zakonu družbe delati brez dobička, kajti namen tega je bil prvič upegljati novih pripomočkov za pospeševanje kmetijske produkcije, in drugič vplivati na cene raznih kmetijskih potrebščin. Prvo se je doseglo v polni meri z razširjenjem umetnih gnojil, dobrega semena, racionalnih kmetijskih strojev in drugih sredstev, katerih uporabo so priporočali potom strokovnega tiska in potovalnega kmetijskega pouka.

Drugo, t. j. uravnavanje cen kmetijskim potrebščinam, je bilo mogoče, ker so režijski in drugi stroški prodaje bili malenkostni, glede na dejstvo, da so družbeni in podružnični odborniki in člani delali večinoma brezplačno, oziroma se je za kritje režije uporabljaj del udnine in javnih podpor. Do tu je bilo delovanje teh korporacij idealno in je šlo po normalnem potu naprej.

Med in po vojni so pa ti viri prenehali, deželne in državne podpore so izostale, članarina je komaj zadostovala za kritje izdaje strokovnih glasil, režijski stroški so pa neizmerno naraščali. Tedaj so bile te korporacije primorane, poiskati si znatnejših virov iz blagovnega prometa, ki pa vzlic temu ne zadostujejo, da bi mogle razviti tako živahno strokovno delovanje kakor pred vojno. In v tem tiči ravno vzrok, zakaj dandanes te vrste kmetijske organizacije ne morejo več vršiti svojih nalog tako, kakor nekdanj. Vendar pa še vedno izpolnjujejo svojo nalogo

glede preskrbe potreščin v zadostni meri, ker so bile prve, ki so se po vojni zopet zavzele za dobavo umetnih gnojil, kmetijskih strojev, semena in drugega. Razen tega uravnavajo tudi cene blaga, drugače bi trgovci preveč izkoriščali kmete.

Po prevratu so v naši novi državi obstojale sledeče take korporacije: v Sloveniji: »Kmetijska družba za Slovenijo«; na Hrvaškem: »Gospodarsko društvo v Zagrebu«; v Slavoniji: »Gospodarsko društvo v Osijeku«; v Srbiji: »Srpsko poljoprivredno društvo« v Belgradu in v Dalmaciji: »Gospodarsko vijeće«. Izmed teh je spekulacija pri blagovnem prometu in popolno zanemarjenje prvotnih strokovnih nalog družbe pokopala »Gospodarsko društvo v Osijeku« in ono v Zagrebu. Najbolje še uspeva »Srpsko poljoprivredno društvo« v Belgradu, ki pa živi od bogatih državnih podpor. »Gospodarsko vijeće« v Dalmaciji je prestalo hudo krizo, ker je vsled okupacije po Italijanih izgubilo skoraj vse svoje imetje v Zadru, ki je pripadlo Italiji. »Kmetijska družba za Slovenijo« je preživela hude notranje politične boje, ki so ji zelo škodovali na ugledu in posebno pri njenem strokovnem delovanju.

Imamo še druge manjše kmetijske družbe, ki pa navadno nimajo drugega pomena, nego da priskrbujejo svojim članom potreščine po čim nižjih cenah in morebiti delujejo še nekoliko za pospeševanje kmetijske produkcije.

Vse te vrste organizacij dandanes ne morejo izpolnjevati svojih nalog, ker jih zakonodajna oblast premalo upošteva. Šele tedaj bi mogle uspešno delovati, če bi oblastva bila po zakonu dolžna predložiti zakonske načrte tem zastopom in njih mnenja tudi upoštevati. Na drugi strani je pa to danes težko zahtevati, ker je v kmetijskih družbah včlanjen samo majhen del kmetovalcev, torej predstavljajo le majhen del tega stanu.

Tako je današnje stanje organizacije kmetijstva. Ni čuda torej, če pri taki razcepljenosti in neorganiziranosti kmetovalcev tudi gospodarsko vladajo drugi stanovi v državi in prikrojujejo zakone sebi v prid, njim pa v škodo. Tistih 85% kmetovalcev naše države, na katere se tako radi in s ponosom sklicujemo, štejejo samo kot volilni glasovi za druge stanove, pri zakonodaji pa nimajo besede. Tako vidimo n. pr., da se uvaja visoka uvozna carina na umetna gnojila (česar nima nobena druga država), na kmetijske stroje, na modro galico in druga sredstva zoper škodljivce, kar vse je nujno potrebno za povečanje kmetijske produkcije, dasi tega blaga ne izdelujemo doma. To vse se dela le v korist industriji, prav za prav na ljubo nekaterim tvornicam s tujim kapitalom, ki ne morejo konkurirati z inozemskimi izdelki. Poljedelska produkcija pa pri tem občutno trpi.

Jasno je torej, da v naši državi ni zakonito zastopan ravno številčno pa tudi gospodarsko najmočnejši stan, dočim se naslanjajo na zakonita zastopstva vsi drugi stanovi, ki pa vsi skupaj štejejo komaj 15% tega.

Svoja stanovska zastopstva, zbornice, imajo trgovci, obrtniki, industriji, zdravniki, odvetniki, notarji, inženjerji, delavci in drugi, samo kmet je še nima. Upravičena je torej zahteva:

Dajte tudi kmetom kmetijske zbornice!

Razvoj kmetijskih zbornic. Oglejmo si sedaj, kaj je dalo prav za prav povod za ustanovitev kmetijskih zbornic v drugih državah. Te ustanove so nastale iz nujne potrebe, da bi mogle zastopati interese kmetijstva, pospeševati gospodarsko delo za kmetijsko produkcijo in reševati socialna vprašanja, ki jih je tudi v tem stanu dovolj. To potrebo so kmetje sami občutili, ker jih parlamentarno zastopstvo ni moglo dovolj varovati pred drugimi stanovi, zlasti pred kapitalističnimi, pa tudi pred stalno naraščajočo silo strnjenega socialnega gibanja med delavstvom. Umevno je, da se delastvo mnogo laže organizira nego kmetje, ki so že po naravi svojega poklica nagnjeni bolj konservatizmu in jim razen tega manjka tiste prilike za organizacijo, kot jo ima delavec.

Organizacija kapitalizma in socializma je prišla jasno do izraza v parlamentarizmu zadnjih petdesetih let skoraj v vseh večjih državah.

Povsod se je vršila borba med kapitalno močnimi sloji (veleindustriji, veletrgovci in veleposestniki) na eni strani ter med kapitalno šibkejšimi (uradniki, obrtniki, delavci) na drugi strani. Malokje je pa v tej borbi prišel kmet do besede. Nihče ga ni vpošteval, ker ni imel zaslombe. Navzlic svoji številni premoči, je bil prešibak, ker ni bil organiziran in je moral dati svoj glas tistemu, ki se mu je zdel najbližji, četudi je ta potem deloval proti njegovim interesom.

Ob tej priliki se spomnimo samo na svoječasnno borbo za žitno carino v Avstriji (nekako pred 20 leti), ki se je izvojevala pod imenom kmetijstva, prinesla pa je koristi samo veleagrarcem; mali in srednji kmet ni imel besede, ker so zanj govorili samo veleposestniki. V današnji Avstriji bi kaj takega ne bilo več mogoče, kajti tam imajo že svojo kmetijsko zbornico, katere nasvet je merodajen pri vseh zakonskih odločbah. V kmetijski zbornici ima besedo vsak, tudi najmanjši kmet, ki živi od zemlje.

(Konec prihodnjič.)

Splošni socialni problemi in proletarski socializem.

(Konec.)

Na tem duhovnem temelju proletizma raste novo specifično svetovno naziranje. Osnovna poteza mu je brezverstvo. Ves moderni socializem je nereligiozen, namreč v zmislu, da se brani pristopa h kateremukoli pozitivnemu verstvu. Seveda je po nauku proletizma vernik vsak mislec in pesnik. Prvotno je bil tudi proletizem religiozen, šele ločitev od idealizma in jadranje v individualistični imperializem mu je vzelo vero v Boga. Feuerbach in za njim Marks sta širila popoln ateizem in materializem med mase naglašujoč, da mora proletarijat kreniti proč od napol verne

inteligence in meščanstva. Obrača se pa sploh proti vsaki idealistični filozofiji. Med masami se je dvignil socialni naturalizem (redukcija duha in idej na psihična dognanja, družba je tvorni princip vsega, domovina, država, družina niso nikake realnosti, razblini izraze skupni interesi, splošno blagostanje, upostavlja vlado grup in interese mas).

Tudi proletarski socializem se ne more izogniti metafiziki. Njegova metafizika pa obsega nauk, da je človek po naravi dober (prosvetljenstvo!), njegova nagnjenja ga vodijo k sreči, le slabe družabne razmere so vzrok njegovi nesreči. »Zakon« postane važen, dnevni dogodki v družabnem življenju se podrede naravnemu razvoju. Kultura postane s tem del narave same, posamezni človeški geniji nimajo svoje zgodovine. Človeško delo je omejeno, on je samo predmet zgodovini. Po tem pravcu se določa pravica, religija, umetnost, kultura. Vsa ta socialistična zgodovina ni brez mistike. Tudi socialistična ideja napredka kot nadaljnji metafizični motiv je ostanek meščanske prosvetljenosti in prenos krščanske ideje odrešenja z onega sveta na ta svet. Brez kakršnekoli vere pa ne more biti nihče. Tudi socializem je nadomestil krščanstvo z vero v znanost, v spoznavno znanost, ki po svojih gotovih straneh prav dobro odgovarja proletarskemu bistvu. Pridejal ji je vero v človeštvo, naturalizira njeno bistvo in proletarizira nje vrednost. Tradicionalna vera v človeštvo odgovarja sedaj proletarskim interesom: ljubezen do ubogih, usmiljenje, altruizem, pa je pomešana tudi z religijo sovraštva, ki je še veliko bolj agilna. Tudi socializem sam skuša nadomestovati religijo.

Socialistična družba: Proletizem zavrača socialno formo moderne civilizacije, ne odklanja pa njene bistvene vsebine, proglašja se k imperializmu, zavrača pa njegovo današnjo socialno obliko: zasebno last, plačilni sistem, stremljenje po dobičku. Nadomesti naj jih družabna lastnina, splošno plačilo za delo, družabno kritje potrebščin. Harmonična zaposlenost, menjava dela, izpopolnitev moderne tehnike naj služi skrčenju delovnega časa. Preustrojila bi se družba, življenje, zakon, družina, vzgoja, pouk. Merilo bodi proletizem: olajšanje sklepov in ločitev zakona, vzgoja otrok v družabnih institucijah, ukinitvev hišnega gospodarstva, veljava žene v javnem življenju. Tudi v pogledu in zamisli države sledi proletizem meščanski prosvetljenosti. Država preneha v trenutku, ko prevzame proletarijat vlado v svoje roke (Engels). Na čelu socialistične države stoji vlada mas, ki pa bo diktatorskega značaja. Zato je smisel zgodovinskega razvoja osvoboditev proletarijata, njegova usoda pa središče zgodovine. Odrešenje, vstajenje, absolutna oblast v neki časovni dobi je pa odsev religije.

Pot do socializma more biti dvojna: svetla in temna, pot prepričanja, izenačenja, miru in pot sovraštva in boja. Predmarksistična doba je hodila prvo, marksizem se ogreva za drugo. Razredni boj je postal normalna taktika proletarskega socializma. Tu tiče trije elementi: princip interesa, razreda in moči. Zgodovinski razvoj tega boja je dosegel vrhunec, ko sta se srečala razredni princip in proletarska taktika (Sombart) v

obliki socializma. Marks mu daje veliko, celo absolutno važnost. Država se izkaže kot razredna institucija, zgodovina človeške družbe postane zgodovina razrednih bojev. Ostane samo nasprotstvo med proletarci in kapitalisti. Razredni boj ima dve poti, reformistično in radikalno. Prva se vedno prilagodi razmeram, v notranji politiki čaka, da stvari »dozorijo«, v zunanji pa vodi antimilitaristično propagando v znamenju pobratimstva in zveze narodov. Radikalno krilo zastopa nauk o katastrofi, diktaturi proletarijata, podružabljenja kapitala, svetovni revoluciji.

Odtod torej živi tok socializma. Iz Sombartovih datumov socialističnih gibanj, pregledov po posameznih pokrajinah, socialne zakonodaje vidimo, da tiči med idejnim svetom socializma in razrednim položajem mas neka skupna sorodnost. Proletarijat ljubi socialne novosti, ki mu kažejo boljše razmere, je v svojih razmerah dostopen ideji kolektivnega življenja. Toda izenačenja med proletarskim razredom in socializmom niso popolna, pojavlja se odpor proti posameznim idejam. Tu se izkristalizirata dve skupini: socialisti neproletarskega izvora in proletarci nesocialističnih teženj. Prvi se rekrutirajo iz malomeščanskih elementov, drugi pa iz proletarcev, ki se ne morejo navdušiti za socialistično miselnost. Socializem, ki tiči ves v koreninah prosvetljenstva, je tudi sam brezbožen. Onostransko življenje obstoja zanj kot velika temna skrivnost. Pravi, da je pregledal do dna zapadnoevropsko metafiziko, meni, da so bili Bog, nesmrtnost, svoboda, transcendentne vrednosti v tostranstvu le goli antropomorfizem, za katerim so se skrivali »interesi«. Ideja je bila zopet enkrat »blamirana«, po socializmu sta govorili in verovali dve generaciji, milijoni ljudi. Socializem sam pa je izraz onega hotenja, ki hoče rešiti človeštvo propada grozečega mu po polomu moderne kulture. Če pa ga pregledamo do dna, vidimo, da v njem samem tiče ideje, ki so obvladovale človeštvo zadnjih 400 let. Socialistično pojmovanje družbe in zgodovine temelji na metafiziki, absolutna upostavitev znanosti in človeštva pa postane dogma.

V 19. stoletju so se v verstvu, filozofiji, etiki, politiki in umetniškem življenju vrstili najrazličnejši sistemi, pa povsod je ostalo samo pri problemih. Socializem je pa razvil svojo ideologijo na vsa torišča duha in življenja. To ga pa tudi loči od prosvetljenega meščanstva, ki se je oziralo le na ozko področje lastne interesne sfere. Vsa dosedanja zgodovina je v luči socializma le predzgodovina. Prava zgodovina in doba človeštva se prične šele po svetovni revoluciji. Socializem je odsev skupne problematike zapadnoevropske družbe, pojavlja se v posebni socialni demenziji proletarijata ob danih razmerah. Zgodovinsko-filozofsko je reakcija na meščanski svetovni nazor. Pa ta reakcija more priti tudi od drugih strani, n. pr. iz duhovnih vrst, ki so tradicionalno verske. Reakcija, ki konča pri kritiki meščanskega kapitalizma in pri poizkusu osvoboditi družbo socialno nevarnih in družabno prevratnih spremljajočih pojavov, je tip krščanskega socializma, z manjšim povdarkom: krščanska socialna reforma. Tudi država nastopi lahko proti kapitalizmu v obliki socialne zakonodaje. Sistem pa, ki je sprejel vse dognanje, dobrine, sestavne ideje družbe,

meščansko-kapitalistično mišljenje, samo da skuša vse to raztegniti od ene kaste na celoto, je marksistični socializem. Ne vemo pa pri njem, kako bo vse te dobrine mogel posplošiti, da jih bo deležen tudi proletarijat, v čemer ravno tiči reakcijska stran socializma.

Zapadnoevropski socializem ima dve strani, ideološko in socialno-gibalno, drugače bi zapadel golemu literarnemu delu (Fichtejev socialni sistem). Marksov socialni sistem pa naravnost zgrabi, ker ima vedno gotove ideje za gibalno maso, ki jih napolnjujejo z vedno novimi stremljenji in impulzi, segajočimi v globino bitnosti. Sombart meni, da je velika sorodnost socializma s položajem delavskih mas privedla proletarijat v socializem. Vendar bi brez zanemarjenja delavskih mas, gospodarskih in političnih težkoč, teh po Sombartu zvanih »vmesnih členov«, socializem obledel v nekak akademski sistem. To potrjujejo pojavi moči socializma v onih državah, kjer je delavstvo v najslabših razmerah. Ameriški proletarijat se pa ne bo za socializem nikoli ogreval.

Poleg sorodnih strani izkazuje socializem tudi take, ki se protivijo proletarijatu, če jih točno premostrimo. Masa je samo navidez nagnjena do kolektivnega življenja in skupne lastnine, v resnici pa ljubi zasebno last. Tudi v cenjenju mas tiči skrita bol in tragika proletarskega življenja, ker nihče ne spada rad med maso. Socializem se je najbolj razširil v Nemčiji, najmanj po anglosaških deželah, pogon so mu dali pa gotovi zgodovinski dogodki. Torej je samo lokalna in časovna reakcija na meščansko družbo, njegova ideologija in splošna proletarska ideologija, kakor prosvetljenstvo in materializem nista ideologija celokupnega meščanstva. Proletizem lokalizira samo gotov duhovno-nravni odnos do proletarijata, izhaja pa naravnost iz prosvetljenstva (Sombart), torej iz pred- in neproletarskega idejnega vira. Potemtakem ga ne moremo po Sombartu imenovati duhovno-nravni odnos in iz njega izvajati konsekvence za proletarski odnos do Boga, svobode, skupnosti, cerkve, države in domovine. Ta sistem, zvan proletizem, je samo z materializmom primešani individualizem, ki sega v vse socialne sfere današnje dobe.

Fran Radešček:

Ideje in smeri na delu za zedinjenje.

Uvod.

Medvojna, zlasti pa povojna literatura o dejanju in nehanju dinamičnih organskih sil južnoslovanskih narodov v službi za zedinjenje pred svetovnim forumom nudi bogato snov za proučevanje uspehov in neuspehov ter njih vzrokov za končno določitev odgovornosti in zaslug. Vendar pa je za tako delo treba primerne časovne dozoritve, da dobimo metodično in meritorno povsem zanesljiv zgodovinski pregled vseh vsaj važnejših dogodkov.

V naslednjem bodi le v medlih obrisih in v zgoščeni obliki skromno in brez vsakršnih pretenzij podan kratek poizkus takega dela, ki se v glavnem giblje v okviru organiziranih narodnih moči bodisi v prostovoljstvu na bojiščih ali v zaledju v vrstah vsenarodnih organizacij doma in v tujini.

Predvsem nam je ugotoviti dejansko idejno stanje Slovencev, Hrvatov in Srbov, kakršno je bilo tik pred svetovno vojno.

V glavnem smo imeli tri idejne smeri: *j u g o s l o v a n s k o*, ki so ji nositelji bili Slovenci in ki je našla krepkega odziva tudi med Hrvati, dočim so ji Srbi bili povečini ne le apatični, marveč celó ostro nasprotni; *v e l e h r v a š k o*, ki se je oslanjala na hrvaško tisočletno državno-pravno tradicijo in ki je kljub svojemu doktrinarstvu prodrla v najširše sloje hrvaškega ljudstva zaradi svoje odporne sile proti avstro-ogrschemu zajamljevanju; in *v e l e s r b s k o*, zmaterijalizovano v politični državni ideji bivše kraljevine Srbije, ki bi ji naj bili Hrvati in Slovenci le element za krvno osvežitev in številčno okrepitev srbstva kot edinega nositelja državnosti v okviru srbski dejanski moči primerno razširjenih državnih mejah.

To idejno razmerje med Srbi, Hrvati in Slovenci pa je vendar bilo toliko ohlapno, da so bile mogoče varijante v najpestrejših nijansah, ki niso izključevale skupnega nastopa, zlasti če bi se mogli eliminirati vsi tuji idejni elementi (avstro-ogrski trializem, ruska politika in politika ostalih velesil na Balkanu).

Tu pa je vprav jedro vseh zapetljajev. Bolj v širino kot v globino zasnovana trialistična ideja je ustrezala ekspanzivni politiki Avstro-Ogrske na Balkanu, dočim ji v notranji politiki ni bila všeč. Trializem je sicer izključeval Bolgare kot komponente južnoslovanskega zedinjenja za dogledno dobo in Srbiji ogražal nezavisnost, vendar pa je avstro-ogrskim južnim Slovanom znatno koristil v razvoju ideje zedinjenja.

Proti trialistični politiki dvojne monarhije je Srbija za velesrbstvo pridobila močnega naravnega svojega zaveznika Rusijo. Brez Rusije bi velesrbstvo v skupni južnoslovanski državi nikoli ne prišlo do odločilnega upliva na državno politiko, ki bi idejno ne mogla zmagati nad Hrvati in Slovenci, dočim bi po trializmu uresničena samostojna država mogla celo med Srbijanci izzvati znatno irredentistično gibanje za priključitev k novi državi. To pa zlasti z gospodarskega in splošno socialnega stališča.

Zato lahko smelo trdimo, da je ideja trializma prav za prav pospešila zedinjenje, dočim ga je velesrbstvo z Rusijo oviralo in omejevalo.

Ta amalgamična idejna tvorba je podzavestno izzvala trenje med posameznimi narodi južnih Slovanov in vzkresala iskro svetovnega požara, ki je po raznih bojnih peripetijah položil temelj južnoslovanski državni skupnosti. Stočišče in splet dogodkov vse Evrope je bilo na Balkanu, kjer sta trčila skupaj nemški in angleški imperializem s svojimi zavezniki-

sekundanti, kar je končno zapečatilo prvo fazo nastanka južnoslovanske države in obenem uničilo glavne in najmočnejše stebre in opore trializmu in velesrbijanstvu.

Velesrbijanstvo si je trenutno sicer našlo delno nadomestilo v fašistični Italiji za izgubo v Rusiji, vendar pa se dvigajo odporne sile proti taki nebratski politiki tudi izven mej naše države.

V tej zvezi je šele mogoče pravilno dojeti vso veličino in nujno potrebo idejnega boja, da se vzdrže in ohranijo kulturne, socialne in gospodarske pridobitve posameznih narodov v državi v skupnem odporu proti sirovi sili, ki jo tako krepko in sistematično podpira zavetni sovražnik južnega slovanstva — Italija.

Za izhodišče nadaljnjemu razmotrivanju pa je predvsem merodajno stanje duhov med Slovenci, Hrvati in Srbi — pred vojno.

Ideja zedinjenja.

a) Med Slovenci.

Balkansko vojno moremo upravičeno smatrati za predstveno duhovno pripravo južnih Slovanov na neposredno ji sledeče važne dogodke. Ob njih je vzplamtel žarek nade za morebitno možnost uresničenja ideje zedinjenja. Kakšna naj bi bila ta ideja, o tem ni bilo v odločilnem trenutku prave in jasne formulacije; vsaj ne take, ki bi zadovoljevala v s a južnoslovanska plemena.

Pravilnemu pojmovanju ideje zedinjenja se je še najbolj približevala slovenska koncepcija, ki je v zadnjem desetletju pred vojno izkristalizirala duhove za enotno bazo v skupnem delovanju. Zlasti je treba tu omeniti »preporodaše«, ki se jim je v tej smeri zvesto pridružilo tudi katoliško dijaštvo. Manj iskreno so jugoslovansko idejo zedinjenja sprejeli konservativnejši krogi, zlasti iz vrst narodnonapredne stranke, čije organ »Slovenski Narod« je odločno nastopil proti »izdajalskim« idejam »preporodašev«. V Slovenski ljudski stranki pa je ideja zedinjenja zasegla globoko v kolesje strankinega ustroja in dala povoda za detronizacijo nosilca pohabsburžene trialistične misli z vodilnega mesta v stranki.

Popularizacijo južnoslovanske misli med Slovenci je zlasti pospešila avstrijska uprava sama že v prvih mesecih svetovne vojne. Zakaj Avstrija je ustvarjala mučenike celó tam, kjer bi jih sicer ne bilo, ker je le malo bilo takih, ki so vedeli, za kaj prav za prav gre. Pa tudi strah pred smrtjo ali vsaj bojazen za ljubi kruhek je znatno ovirala vsako nevarnejšo akcijo v domovini.

Slovenstvo, to bodi odločno in jasno povedano, južnoslovanski misli ni bilo ovira ne programatično ne kulturno, marveč je celo pospeševalo idejo zedinjenja ne glede na njen nadaljnji razvoj. Afirmacija te ideje je bila vprav v akcentiranem slovenstvu. Čimbolj je bil

kdo Slovenec, tembolj je bil tudi Jugoslovan. V slovenstvu je bilo torej najmočnejše oporišče ideji zedinjenja.

Pravtako je pa tudi katolicizem mogel s to idejo samo pridobiti; zakaj zrušenje političnih meja med versko ločenimi brati je moglo roditi daljnosežne posledice, vsekakor ne v škodo katoliški stvari. Opat kartuzijanskega samostana v Rimu, po rodu alzaški Francoz, ko nas je l. 1918, nekaj Slovencev obiskalo ta samostan, je izjavil, da Vatikan s simpatijami spremlja politično zedinjevanje južnoslovanskih katoličanov s pravoslavnimi Srbi, zlasti po razpadu caristične in sinodalne Rusije.

Po vsem tem je jasno, da je v Slovencih živela misel za brez-pogojno zedinjenje z vsemi južnoslovanskimi narodi in plemeni. Če in kolikor se je to stremljenje kakorkoli pogojno omejevalo, na idejo taki pojavi niso imeli odločilnega upliva. Zakaj n. pr. strah pred demon-tacijo slovenstva je bil pravtako upravičen napram Nemcem in Italijanom, kakor napram Srbom. Sicer pa niso redki primeri v svetovni zgodovini, da je podjarmljena manjšina sčasoma uravnovesila svoje razmerje napram vladajočemu narodu, ali ga pa celó nadvladala. Če pa slovenski narod, ki je pokazal toliko svoje notranje žilavosti v teku dolgih stoletij v popolni odvisnosti od nesorazmerno močnejšega naroda, končno zanikne v srbstvu, je to znak, da bi tudi v nemškem morju kljub večji odpornosti ne zmožl več dolgega životarjenja. Komur pa je usojeno, da bo utonil, ta se ne bo obesil, in bo utonil — povsem je vseeno — ali v Savi ali v Donavi, ali v — morju, kateremkoli. Tak »cagovec« končno tudi ne bo vzbudil vstajenja — smrti zapisanemu nasledniku.

Slovenska koncepcija južnoslovanske ideje zedinjenja je torej bila sprejemljiva tudi za vse ostale južnoslovanske narode. In ne le sprejemljiva, marveč tudi edino pravična. Le na bazi te in take koncepcije je bila dana možnost za skupno uspešno akcijo. Zato je pa tudi ta koncepcija prodrla na površje in kot vodilna ideja preprezala vse javne enunciacije, propagando in druge skupne akcije za ves čas svetovne vojne. Da je pa ostala samo na površju, je vzrok to, ker sta ji izpodjedali korenike dve medsebojno se izključujoči in sovražni si ideji: v e l e - h r v a š t v o in v e l e s r b s t v o. Zlasti slednja je rovarila z obilnimi sredstvi, ki jo nudi tajna diplomacija v meddržavnem aparatu, proti južnoslovanski misli zedinjenja. Glede na prepestra sredstva in imponujočo veličino uporabljene sile in moči njenih zunanjih in notranjih sovražnikov proti južnoslovanski ideji, ko so se (in se še danes) velesrbijanci kosali z avstrofili, kdo bo huje udaril po južnoslovansko orientiranih Slovencih in Hrvatih, moramo reči, da je ta ideja, četudi je trenutno morda neaktivna, vendar tako globoko zasidrana, zlasti med Slovenci, da trajne premoči velesrbstvo, tičoč v preplitvi duševnosti in prostorno omejeno, ne bo moglo vzdržati. Med Slovenci je južnoslovansko idejo zaoral v globino dr. Krek in jo vtelesil z vso svojo avtoritativno osebnostjo. Velika zgodo-

vinska vloga Slovencev v bodočnosti je vprav v tej ideji in z njeno zmago bo uresničena tudi cirilometodijska ideja.

b) Med Hrvati.

V hrvaškem narodu je tisočletna državnopravna tradicija poglobila bolj plemenskodržavno nego narodno zavest in jo po svojem plemstvu izoblikovala v svojevrsten, čisto poseben organizem. V tej lahkomišelnosti so nazvani »srednjeveški okamenini« so črpali Hrvatje vso svojo življensko moč, svoj obstoj in svojo enotnost. Nič zato, če Hrvatje glede na ta dejstva drugače pojmujejo narodnost nego Slovenci. Slovencem je narodnost kulturni in socialnogospodarski činitelj, duševni in telesni kruh, ki jih vzdržuje v življenju, dočim je Hrvatom narodnost le aritmetična enota, ki ima šele v zvezi z državnopravnim položajem svojo moč, veljavo in pomen. Iz tega sledi pohlep po čim večem, četudi ne narodnostno povsem svojem državnem ozemlju. V tem ima torej svoje izhodišče in svojo moč oni divji boj Hrvatov proti Avstriji in Ogrski; odtod vsa sicer težje razumljiva odpornost hrvaškega kmeta proti Khuenu in drugim madžarskim eksponentom. Smelo in pohvalno lahko trdimo, da je bila Hrvaška prav za prav trajno središče vsega južnoslovanskega odpora proti Avstriji in proti Madžarski, in da je vprav v hrvaški državnopravni tradiciji bil zarodek za majsko deklaracijo in da je vprav ta zarodek bil najmočnejše sredstvo, ki je brzdal velesrbski pohlep in povzročil Krfsko deklaracijo. Ves ta tisočletni državnopravni boj je pa zanemaril kulturne in socialne temelje svojega naroda. Za velike novodobne socialne pokrete v narodu ni bilo ne zmisla ne volje. Anacionalnost je bohotno zarasla vse nežnejše cvetke narodnega in verskega idealizma. Nizka trgovska spekulacija in preračunjenost ter nekak povsem lahkomišeln indiferentizem je na široko odprl vrata odurnemu »švabčarenju« in »madžarčarenju«, s čimer je židovstvo s prikritim oderuštvom, izza velikih in visokoletečih državno-pravnih demagoških gesel, uničevalo na tisoče in tisoče hrvaških domov, dočim so domačini iskali kruha širom sveta. Hrvaški inteligent, ki je iskal v ljudstvu oporišča za svoje delovanje, ni prišel do besede, da uveljavi na merodajnih mestih kulturne in socialne težnje delavcev in kmetov.

O podrobnem delu med ljudstvom torej ni bilo govora. Širok prepad je zijal med ljudstvom in voditelji. Hrvaški Kreki, četudi bi bili, bi se ne mogli uveljaviti in prodreti z velikopotezno in globoko zasnovano socialnogospodarsko akcijo za spas hrvaškega delavstva in seljaštva iz rok krščenega in nekrščenega židovstva in framazonstva.

K vsemu temu zlu je pa tudi madžarska državna politika prispevala znaten del. Kdo se ne spominja znamenite obstrukcije hrvaške delegacije v madžarskem parlamentu proti madžarizaciji železnic na Hrvaškem! Agrarni fevdalizem madžarskih magnatov in zakon o nesprejemu Nemadžarov v državno službo sta enako pritiskala kmeta in inteligenta, ki sta

v hrvaškem saboru in ob volitvah vsak po svoje dajala duška svojemu razpoloženju. Zakaj hrvaški kmet je ob volitvah imel edino možnost znesti se nad Budimpešto, da je volil s strankami, ki so v »visoki politiki« operirale z radikalnimi gesli. Tako je kulturno zaostala duševnost seljaštva poddržavala pravaštvu vprav zaradi »ogroženega hrvaštva«, meneč, da je v uničenju madžarstva rešitev hrvaškega ljudstva.

Tak priložnosten most k srcu ljudstva, kakršne so bile volitve, je vprav v takih trenutkih reliefno podčrtal nepremostljivo brezno med oficelnim Zagrebom in ostalo banovino.

Ta enostranost se je kruto maščevala zlasti po vojni. Kratkotrajni komunistični poplavi je sledila Radičeva demagogija. Epigoni madžaronstva so v svoji grešni lenobi šli s Pribičevićem k Velesrbom po hrvaške mandate, dočim so epigoni pravaštva izza »tisočletnega hrvaškega kraljestva« pobirali ostanke Radičevih mandatov iz »mirotvorne republike«.

Globoko vsebino življenja sposobne in oživljujoče hrvaške državno-pravne tradicije so njeni vodje lahkomišelnostno zapravili. Pokret ilirizma je v svoji najlepši ideologiji odpiral na stežaj vrata velehrvaštvu, ki je staroslavnemu hrvaškemu imenu izpodkopalo njegov najmočnejši temelj — ljudstvo.

Za puhlo in brez vsebinsko velehrvaštvo je bila prodana državno-pravna ideja, ki bi se mogla ponosno staviti ob bok srbski in bolgarski tradiciji in v duhu Petrovića Njeguša strniti vse tri potočke v skupno strugo mogočni reki Južnih Slovanov. Velehrvaštvo se ni zavedalo, kako škoduje samo sebi, ko je z veliko domišljavostjo ugotavljalo skupno mejo z bolgarsko megalomanijo na srbski reki Moravi. To dejstvo ni prav nič manjši greh od greha, ki so ga napravili Srbi, da so iskali zaveznitva v madžaronstvu proti Velehrvatom.

Imam vtis, ki me bržčas ne moti, da je velehrvaštvo našlo končno svoj grob v velesrbskem želodcu, ki je pa preslab za take vrste hrano. Obolenost na prebavilih bi mogla smrtonosno uplivati na velesrbstvo.

Južnoslovanska ideja bi torej naletela v hrvaškem narodu na kaj slab sprejem, ko bi ji majska deklaracija s svojo vsekakor za tedanje razmere srečno stilizacijo ne segla pod roke. Zakaj možnost in celo prepričanje, da se južnoslovanska ideja da ustvariti s hrvaškim državno-pravnim programom, je hrvaške, protiaustrijsko orientirane stranke vzpodbodla na pozitivno zedinjevalno delo, dočim so Dalmatinci, narodnostno bolj ekspanzirani in živeči s političnim pulzom probujajočega se slovenstva sprejeli slovensko koncepcijo in jo v emigraciji ob danih razmerah uspešno uveljavljali.

Bilo bi torej greh dvomiti v iskrenost hrvaškega delovanja ob vojni za južnoslovansko idejo. Zakaj zadnji adut v uresničenje te ideje so imeli v rokah činitelji izven okvira hrvaške ali srbske volje.

c) *Med Srbi.*

Velesrbska ideja, ki ji je bil oče Miloš Obrenović, a kum Ilija Garašanin, je med vojno često nevarno trčila ob delo zedinjevalne politike Jugoslovanskega odbora. Da ni prišlo do javnega boja že med vojno, se je zahvaliti ne samo treznosti dr. Trumbića, marveč tudi krepki opori Krek-Koroščeve akcije v domovini. Zakaj vsak diskrepanten nastop bi zadal hud moralen udarec srbski državnosti.

Kakor velehrvaštvo tako je tudi velesrbstvo ekskluzivno. Ne da se tajiti, da se je velehrvaštvo izigravalo proti srbstvu po državnikih dvojne monarhije, izvestno pa je tudi, da noben c. in kr. top ni stal iz za velehrvaške ideje. Velesrbstvo pa je imelo ves državni aparat v svojih rokah, zlasti pa vojsko.

Že Vuk Karadžić se ni mogel pomiriti z mislijo, da je hrvaštvo, slovenstvo ali bolgarstvo kaj drugega nego del srbstva. Ni se torej čuditi, če so temu naziranju sledila tudi dejanja v drugi polovici prejšnjega stoletja. V letih sedemdesetih je izšel zemljevid v Belgradu, ki je dal ognjilom v grbu Srbije pomen, kakršnega ne morejo imeti. Tolmačilo se je, da so to štirje cirilski »S«, ki naj pomenjajo Srbobolgare, Srbohrvate, Srboslovence in prave Srbe. Pozneje so tudi šolske knjige odrekale zlasti Hrvatom vsak samostojen razvoj. Zato je še danes med Srbi malo izobražencev, ki bi vedeli, da se hrvaško ime more zasledovati še izza cerkvenega razkola in tudi še izza carja Konstantina Porfirogenita, o katerem se dokazano trdi, da je rabil ime Hrvat v svojih listinah. Na splošno pa prevladuje v Srbiji mnenje, češ, da je ime Hrvat izrodek avstrijakantstva, ime Bolgar pa tatarstva, dočim smo Slovenci, kar nas ni »srbske« krvi, del Čehoslovakov.

S takimi pojmi seveda ni bilo težko ustvarjati temelje organizaciji za velesrbsko idejo.

Povod in kali poznejši velesrbski organizaciji je bila tajna vojna konvencija, ki jo je sklenil Milan Obrenović z Avstro-Ogrsko leta 1882. Ta konvencija je vsebovala tudi točko, da se Srbija odreka Bosne in Hercegovine, za kar naj bi jo Avstro-Ogrska podpirala v Macedoniji in na Kosovem.

Rusija, nezadovoljna s politiko kneza Milana, je našla v Pašiću udanega človeka. V razrvanih notranjih razmerah Srbije in v burnih zunanjih in vojnih dogodkih, ki so si kar podajali roke za vlade Milana Obrenovića, je Pašić našel dovolj snovi tudi za formalno organizacijo svoje stranke. Hud udarec za Srbijo je bil zlasti svetoštefanski mir, ki je vzpodbodel mlado radikalno stranko na uspešen boj proti dinastiji Obrenovićev. S postankom radikalne stranke, ki se je opirala na rusko politiko na Balkanu, je zamrla komaj porojena ideja Piroćanca, voditelja naprednjaške stranke, češ, da bi za Srbijo bilo bolje, da kot posebna kraljevina pride v okvir Avstro-Ogrske.

Po berlinskem kongresu je bilo takoj čutiti ruske prste v notranji in zunanji politiki Srbije in bankrot Bontuove banke za graditev iztočnih železnic je pospešil začetek likvidacije avstrofilske politike in s Piročančevo vlado je padla tudi njegova ideja.

Po abdikaciji kralja Milana je odšel Pašić v uradni misiji k ruskemu carju in dobil 75.000 pušk z obljubo, da bo Rusija dala Srbiji za slučaj potrebe »še več pušk, in sicer kolikor bo imela vojakov, ker je z vseh strani obkoljena s svojim življenjem, ki bi takoj stopil na njeno stran, čim bi njena (Srbijina) vojska prestopila mejo«. Poleg tega je dala Rusija Pašiću za trasiranje železnic milijon frankov, a ruski poslanik v Carigradu je dobil navodila, naj odslej podpira v Turčiji težnje Srbije proti Bolgariji. Prišlo je celo tako daleč, da je bila kraljica Natalija, mati tedanjega kralja Aleksandra, s silo izgnana iz Srbije kot avstrofilka.

Tragičen konec Obrenovićeve dinastije je dal povoda, da se je razvila močna tajna vojaška organizacija »Ujedinjenje ili smrt«, ki je znana tudi pod imenom »črna roka«. Ona je neposreden otrok Pašićeve politike, ki pa se je kmalu izneveril svojemu očetu, češ, da srbski narod ni zrel za parlamentarno vladavino, kakršno je inavguriral kralj Peter ob svojem nastopu, in da je velesrbske težnje mogoče uresničiti samo z močno vojaško organizacijo, ki naj edina vodi tudi zunanjo in notranjo politiko.

Pod to egido je v vrsti protiavstrijskih dogodkov v Srbiji zlasti omembe vredna ustanovitev Narodne odbrane ob aneksiji Bosne in Hercegovine. Narodna odbrana je bila pendant »črne roke«, in kot javna organizacija je imela ta-le program: 1. vzdrževati, krepiti in razvijati narodno zavest; 2. pripravljati in omogočati ustanavljanje prostovoljskih čet; 3. usposabljanje in oboroževanje te čete prostovoljcev za oboroženo akcijo; 4. zbirati prispevke v denarju in blagu za izvršitev tega poslanstva; 5. organizirati, izvežbati in opremiti posebne čete¹ prostovoljcev, določenih za guerilje; in 6. razviti vse svoje delovanje v smeri, ki jo zahteva obramba naroda.

Tekom enega meseca je bilo organiziranih že 223 odborov.

Ker pa se je Srbija morala uradno odreči Bosni in Hercegovini, je Narodna odbrana temu podredila tudi svoj program in v čl. 11. novih pravil čitamo: »Poslanstvo nove organizacije je, pospeševati privatno inicijativo in tako pripravljati temelje za večji razvoj Srbije na polju njenega narodnega življenja v svrhu, da se usposobi glede na obrambno moč. V izvrševanju tega svojega poslanstva bo Narodna odbrana vzbujala in razvijala narodno zavest, usovrševala in dvigala borbenost prebivalstva in vzdrževala umske in moralne zveze z vsemi Srbi in njihovimi prijatelji.«

¹ »Bataljone smrti«, ki bi imeli nalogo s terorjem in z atentati proti osebam in zgradbam povzročiti revolucionarno gibanje v Avstro-Ogrski.

Tako je v kratkem času Narodna odbrana kot eksponent »črne roke« razpolagala s približno 70.000 člani, ker so tudi društva »Dušan Silni«, strelska društva, olimpijski klub, Kolo jahača »Knez Mihajlo« itd. podredila svoja delovanja vodstvu Narodne odbrane. Po vsej Srbiji so se na Vidovdan zbirali prispevki po hišah in na ulicah.

Narodna odbrana je postala faktor, ki je s svojim delovanjem zgrabila globoko med vse sloje srbskega naroda. Njene po več deset tisoč broječe publikacije so preplavile vse srbske kraje v obmejnih krajih izven Srbije. Ustanavljali so se novi listi in podpirali že obstoječi ter se jim pošiljali celo plačani uredniki.

(Dalje prihodnjič.)

Fran Erjavec:

Pregled zgodovine socialističnega gibanja med Slovenci.

(Konec Uvoda.)

Kakor v Nemčiji, tako so bili tudi v Avstriji najresnejši tekmeči materialističnim socialistom že od vsega početka krščanski socialisti. Nekaki predhodniki krščansko socialističnega gibanja so bila že omenjena, v 50 letih zasnovana »katoliška društva rokodelskih pomočnikov«, ki so se jako hitro razširila po vsej državi in ki dokazujejo svojo solidno zasnovo pač najbolje s tem, da obstojajo po večini še danes. Pravo krščansko socialistično misel je pa zanesel v Avstrijo sredi naslednjega desetletja pruski konvertit H. L. Vogelsang (1818—1890), osebni znanec Kettelerja ter vnet pristaš njegovih nauk. Ko so začeli v Nemčiji kazati svojo nestrpnost proti katoličanom, se je preselil Vogelsang (l. 1864.) v Avstrijo ter se kmalu popolnoma aklimatiziral, obenem pa začel tudi z žilavim javnim delovanjem. L. 1875. je prevzel vodstvo »Vaterlanda«, štiri leta nato pa ustanovil še revijo »Österr. Monatschrift für christliche Sozialreform«, kjer je vneto propagiral krščansko socialne ideje. Zlasti znamenito je pa njegovo delo o materialnem položaju avstrijskega delavstva, ki »je postavilo velike socialne probleme na dnevni red« (O. Bauer) ter dalo v veliki meri povod za že omenjene Taaffejeve socialno politične zakone, pri katerih je Vogelsang odlično sodeloval tudi kot parlamentarec. Vogelsangovo delo je pa porajalo sadove le počasi. Katoliška politika v Avstriji je imela namreč v 70 in 80 letih izrazito konservativni značaj in so jo vodili po večini fevdalci, zato so si osvajale njegove ideje teren le postopno. Sicer so se mu že jako zgodaj pridružile nekatere prav odlične osebnosti (n. pr. A. Lichtenstein), toda svojo zmagonosno pot so nastopile Vogelsangove ideje šele zadnja leta njegovega življenja, ko se mu je pridružil dunajski advokat dr. K. Lueger, v mladosti liberalček, pozneje pa najodličnejši propagator krščansko socialistične misli. Ta je zgradil svoje propagandno delo zlasti na Vogelsangovo antisemitsko

idejo ter z l. 1885. ustanovljeno »krščansko socialno stranko« že sredi 90 let osvojil Dunaj in vzporedno z njim tudi večino province. To se je pokazalo nazorno zlasti pri prvih volitvah po splošni volilni pravici l. 1907., ko so dobili 722.000 glasov in 93 poslancev ter postali s tem najmočnejša stranka avstrijskega parlamenta, kar so ostali do danes. Seveda tudi v Avstriji krščansko socialistična stranka, kakor drugod, že od svojega početka nima izrazito delavskega značaja, temveč združuje v svojih vrstah v smislu solidarističnih načel vse sloje. — Kakor hitro je začela avstrijska krščansko soc. stranka z intenzivnejšim propagandnim delom, je pa že mislila tudi na strokovno organizacijo krščansko orientiranega delavstva. Najprej (l. 1893.) se je osnovala prometna zveza železničarjev, kateri so sledile v naslednjih letih še druge, ki so se l. 1906. združile v osrednjo komisijo strokovnih društev. Na prvem kongresu (l. 1907.) je štela komisija že 13 zvez z 481 skupinami in 27.000 člani, a vseh krščansko socialističnih strokovnih organizacij v državi je bilo tedaj 48 s 748 skupinami in 69.000 člani, ki so se pa v naslednjih letih še znatno pomnožile. — Da so posvečali krščanski socialisti že od prvih početkov največjo pozornost tudi združni organizaciji, je razumljivo samoposebi ter so dosegli na tem polju tudi uspehe, ki v mnogih ozirih še prekašajo one materialističnih socialistov. Velik del teh zadrug pa seveda ni zgolj delavskih, temveč je zastopan v njih tudi krščansko orijentirani meščanski in kmetiški element. — V prvih 90 letih, ko je začela nemško avstrijska krščansko socialistična stranka ravno s svojim zmagoslavnim pohodom proti liberalizmu in konservatizmu ter bila ravno najbolj žilave boje za sam Dunaj, je pa študiral na Dunaju naš dr. J. E. K r e k, ki je opazoval in proučeval to mladostno gibanje iz neposredne bližine. Prevzelo ga je popolnoma in prišedši v domovino, je zasejal s seboj prineseeno seme tudi tu, kjer je hitro vzkalilo.

Tretja veja socialističnega gibanja, ki je dobila v Avstriji tal med širšimi masami in ki je dovolj trdovratno brstela tudi med Slovenci, je narodno socialistična. Domovina narodnega socializma je na Češkem, njegove korenine pa segajo prav do l. 1848., ko je stal na barikadah v Pragi v boju za češko državno pravo s študentom tudi delavec Hudi narodni boji Čehov z Nemci zlasti ob severni jezikovni meji so porajali vsa naslednja desetletja delavske organizacije, v katerih je bolj prevladovalo narodno čustvovanje nego razredna zavest in v teh organizacijah tudi nikdar ni manjkalo študentov, ki so čutili z delavstvom in se ogrevali za češko državno pravo. Te vezi delavca s študentom so postale še posebno tesne v prvih 90 letih, iz česar se je porodilo radikalno »napredno« in narodno gibanje (izven mladočeške stranke), katerega je pa l. 1894. strla vlada s tem, da je dala obsoditi nad 60 mladih ljudi na daljšo ali krajšo ječo (omladinski proces). Ta udarec je pa pristaše razkropil le za hip, kajti že v naslednjih letih, ko si je ustvarjala socialno demokratična stranka svojo obsežno organizacijo, nai-

demo na mnogih krajih zopet organizacije narodno zavednega delavstva, ki so posebno ostro nastopile l. 1897. s protestnimi izjavami proti deklaraciji čeških socialnih demokratov v dunajskem parlamentu, ko so ti odklonili državnopravno izjavo ostale češke parlamentarne delegacije. In te protestujoče organizacije, skupine, posameznike in del socialnih demokratov so združili l. 1897. posamezniki delavstva in dijaštva, med njimi tudi študent-žurnalist V a c l a v K l o f á č v stranko, ki se je zavedala svojega socialnega položaja (delavska zavest), a ni bila nič manj tudi narodno navdušena, v taktiki pa radikalna in revolucionarna, kar je izražala zlasti z ostro protimilitaristično propagando. Jasno je bila izražena pri češki narodno socialistični stranki le želja po narodni neodvisnosti v lastni državi, dočim je bil pa ves drugi program precej meglen in enako meglena so bila razen protimilitarizma in kulturnobojnost tudi sredstva. Tudi ideologa ni mogla roditi nobenega kvečjemu če omenimo organizatorja mladine K. P u l p á n a. Kljub temu je pa naraščala stranka precej hitro in že l. 1901. je bilo izvoljenih na njenem programu prvih 5 poslancev, ustvarila si je pa tudi dokaj krepke strokovne, gospodarske in druge organizacije, izmed katerih pa imajo izrazito delavski značaj (slično kakor pri krščanskih socialistih) le strokovne organizacije. — Narodno socialistični pokret med Čehi je vzbudil slično gibanje med češkimi Nemci ter že v začetku tekočega stoletja tudi med Slovenci, toda tako močnih korenin ni mogel pognati nikjer kot v svoji domovini.

Socialistična gibanja vseh smeri in vseh dežel so nastala pravzaprav iz skupnega kompleksa vzrokov, namreč iz reakcije proti kapitalističnemu izkoriščanju delovnih slojev, ki je našlo svojega teoretika in ne-prostovoljnega zagovornika v individualizmu in liberalizmu. In ker so zakoni kapitalističnega gospodarskega reda bistveno povsod in vedno isti, morajo naravno biti njega posledice iste, zato je popolnoma razumljivo, da imajo tudi socialistična gibanja kljub svojim posebnim lokalnim in drugačnim koloritom vendarle jako mnogo vzajemnega in mnogo skupnih ciljev. Najlapidarneje je izrazil to vzajemnost interesov že leta 1847. K. Marx z značilnim klicem: »Proletarci vseh dežel, združite se!«, s katerim je zaključil svoj »Komunistični manifest«, napisan za l. 1836. ustanovljeno »Zvezo komunistov«, ki je bila prva mednarodna delavska organizacija, a se je že l. 1852. razšla. Misel na mednarodno organizacijo socialističnega gibanja pa s tem ni propadla, temveč je oživela že v začetku 60 let. Ob priliki londonske svetovne razstave l. 1862. so se namreč sešli francoski in angleški delavski zastopniki in plod tega ter naslednjih sestankov je bilo veliko zborovanje delavskih zastopnikov raznih narodov in držav jeseni l. 1864. v Londonu, kjer so sklenili ustanoviti »mednarodno zvezo delavcev« (Internationale Arbeiterassoziation) ter izvolili v to svrhu tudi glavni svet, kateremu so naročili izdelati program in pravila. S tem je bila dejansko ustanovljena tako zvana »prva internacionala«, v kateri je

kmalu dobil vodilno besedo Marx. Njen sedež je bil v Londonu. Na svojem prvem kongresu l. 1866. v Ženevi so delegatje sprejeli Marxov diplomatsko nejasno sestavljen program (inauguracijsko adresno) in razne praktične zahteve, a že čez nekaj let so se pojavili v zvezi vedno ostrejši prepiri, najprej med nacionalnimi in internacionalnimi elementi, nato pa še med marksisti in anarhisti. Povod je dajala zlasti strogo centralistično urejena organizacija zveze. Že l. 1868. je osnoval Bakunin posebno »mednarodno zvezo socialne demokracije« z anarhističnimi težnjami in štiri leta nato je prišlo do popolnega preloma med njim in Marxom, kar je povzročilo le še hitrejšo hiranje, ki ga ni mogla preprečiti niti l. 1872. sklenjena preložitve sedeža zveze v New-York. Sovražne si struje so priredile v naslednjih letih še nekaj ločenih zborovanj, a že l. 1876. je glavni svet sklenil, da se internacionala razide. Njen pomen je bil zlasti v tem, da je vzbudila med delavstvom zavest solidarnosti in razširila marksistična načela, a njen neposredni vpliv se navadno jako pretirava. V naslednjih letih so priredile nekatere frakcije materialističnih socialistov še nekaj manj važnih mednarodnih zborovanj, toda glavna pozornost delavstva je bila obrnjena na konsolidacijo pokreta v okviru domačih držav. Zavest mednarodne solidarnosti je pa živela med tem dalje in ob priliki proslave velike francoske revolucije l. 1889. je prišlo v Parizu do novega mednarodnega kongresa materialističnih socialistov, s čimer je bila ustanovljena druga internacionala. Ta se je sicer popolnoma razlikovala od prve zlasti po tem, da ni predstavljala kake tesnejše medsebojne organizacije, temveč se je izražala predvsem v rednih mednarodnih kongresih zastopnikov socialističnih strank po posameznih državah (v Stuttgartu l. 1907. je zastopalo 884 delegatov 25 »narodov«) in šele l. 1900. so sklenili ustanoviti mednarodno socialistično pisarno s sedežem v Brüsslu (pozneje v Amsterdamu in Londonu), ki naj bi vzdrževala tesnejše medsebojne stike. Tej se je pridružila l. 1904. še interparlamentarna komisija z lastnim tajnikom. Te institucije so delovale do vojne jako živahno, a kakor je svetovna vojna močno razrvala materialistične socialistične stranke po posameznih državah, tako je vplivala tudi na to internacionalo, ki je z vojsko pravzaprav razpadla; po vojni so bile pa osnovane zopet nove, kar pa ne spada več v okvir te razprave.

Vzporedno z oblikovanjem mednarodnih vezi političnih pokretov materialističnih socialistov je šel tudi drugi bistveni del delavskega gibanja, namreč strokovni pokret. Kakor smo slišali, se je prav razvil ta na kontinentu šele v zadnjem desetletju preteklega stoletja in tedaj je zaznamovati tudi že prve mednarodne stike strokovnih organizacij. L. 1888. so sicer hoteli sklicati angleški strokovničarji prvi mednarodni strokovni kongres, kar se jim je pa izjalovilo, pač je pa l. 1890. zboroval v Jolimontu prvi mednarodni kongres rudarjev. štiri leta nato v Manchesteru kongres tekstilnih delavcev in v naslednjih letih še razni drugi mednarodni strokovni kongresi, ki pa še niso privedli do

nobenega organizacijskega sodelovanja. To je bilo doseženo l. 1901. na sestanku strokovnih tajnikov iz vseh dežel v Ködenhavnu. Izprva so tvorili te stike le redni mednarodni sestanki strokovnih tajnikov, kjer so obravnavali praktična vprašanja. Živa potreba je te stike poglobljevala, dokler ni bil določen celo stalni tajnik (K. Legien), ki je posredoval stalne medsebojne stike. Vojna je te vezi pretrgala in nekako zvezo je vzdrževal le še stranski odbor v Amsterdamu. L. 1919. je bila pa likvidirana na bernski strokovni konferenci tudi ta »prva strokovna internacionala«, a na njeno mesto je takoj stopila »Mednarodna strokovna zveza« s sedežem v Amsterdamu. Zastopanih je bilo v tej strokovni internacionali l. 1905. delavcev 2,949.000, l. 1913. delavcev 7,702.000 in l. 1918. delavcev 10,359.000. Svoje posebne mednarodne strokovne zveze in tajništva imajo pa razen tega še nekatere posamezne stroke. — Končno bi bilo omeniti še, da vzdržujejo mednarodne stike tudi združne organizacije (»Mednarodna združna konfederacija« v Londonu) materialističnih socialistov, ki pa seveda nimajo onega praktičnega pomena kot pa stiki strokovnih organizacij.

Izmed onih socialističnih pokretov, ki vzdržujejo kake mednarodne zveze, pride za nas v poštev le še krščanski socializem, v nasprotju z »rdečo internacionalo« materialističnega socializma imenovan tudi »bela internacionala«. Ker krščansko socialistične politične stranke, ki se uveljavljajo skoro v vseh evropskih državah vedno bolj in bolj, nikjer niso izrečno delavske, temveč vzdržujejo v sebi v zmislu svojih solidarističnih načel vse ljudske plasti, do kakih medsebojnih vezi le-teh, kjub nekaterim rahlim poizkusom, doslej še ni prišlo, pač se je pa vršil l. 1920. v Haagu prvi mednarodni kongres krščanskih strokovnih organizacij, ki je ustvaril temelje »Krščanske strokovne internacionale« s sedežem v Utrechtu. Drugi kongres se je vršil l. 1922. v Innsbrucku in tretji l. 1925. v Luzernu, včlanjenih je pa v tej internacionali danes 17 držav in 2,5 milij. članov. Razen tega deluje danes že 15 kršč. intern. zvez za posamezne stroke. Prav tako nimajo izrečno delavskega značaja tudi krščansko socialistične združne organizacije, ki so si ustvarile na III. mednarodnem kongresu kršč. zadrug l. 1921. v Zürichu mednarodno zvezo (»Mednarodna konfederacija krščanskih zadrug« s sedežem v Rimu) precej platonične vrednosti.

Narodni socializem je, kakor smo že omenili, zgolj krajeven pojav pri nekaterih narodih ter nima nobenih mednarodnih zvez, čeprav so se v novejšem času češki narodni socialisti udeležili nekaterih mednarodnih delavskih kongresov. Pač pa imajo slovenski narodni socialisti že od prvega početka najtesnejše stike s svojimi češkimi somišljeniki.

To bi bil prav v kratkih potezah obris razvoja socializma in socialističnega gibanja, kakor sta se pojavljala in izražala pri onih vodilnih evropskih narodih, ki so jima dajali vsebino in obliko in kateri so potem v večji ali manjši meri aplicirani na svoje razmere in potrebe sprejemali tudi ostali manjši narodi, med njimi tudi mi Slovenci. (Dalje prihodnjič.)

Politični pregled.

Zunanjepolitični dogodki. Kriza v Društvu narodov. Na 40. zasedanju Društva narodov v Ženevi je dne 10. junija braziljanski zastopnik Mello Franco izjavil, da Brazilija preneha z redno udeležbo pri Društvu narodov in da na septembrskem zasedanju ne bo sprejela nobene kandidature v Društvo narodov. Dasiravno čl. 1. pakta določa, da izstop iz Društva narodov postane polnomočen še-le po dveh letih, vendar ni misliti, da se bo javno mnenje v Braziliji izpremenilo. Tudi zastopnik Španije je podal izjavo, da Španija ne more dopustiti, da bi zavzemala mesto drugega reda, da vztraja na zahtevi po stalnem mestu in da nestalnega mesta ne bo sprejela. S to izjavo je torej napovedan tudi izstop Španije iz Društva narodov. Izstop Brazilije pomeni krizo v Društvu narodov, še več, pomeni, da je zadobila smrten udarec misel univerzalnosti, ki jo je večina delegatov smatrala za temelj Društvu narodov.

Na seji sveta Društva narodov 9. junija je bil sprejet predlog finančnega odbora, da se s 30. junijem ukine finančna kontrola nad Avstrijo. Preostanek posojila v znesku 27 milijonov šilingov iz l. 1926. se bo uporabil za inozemske telefonske napeljave.

Konferenca Male antante na Bledu. Od 17. do 20. junija t. l. se je vršila na Bledu konferenca Male antante, za katero je bilo po svetu veliko zanimanje in je velik del svetovnega časopisja poslal na to konferenco svoje poročevalce. Češkoslovaški zunanji minister dr. Beneš, romunski Mitilineu in jugoslovanski dr. Ninčić so imeli skupne konference in v komunikaciji povdali popolno soglasnost v vseh vprašanih mednarodnega političnega položaja. Izmenjane so bile listine obeh v Bukarešti 13. junija za tri leta obnovljenih pogodb. Ta malobesedni komunikacije je poročevalce časopisja iznenadil in so si želeli obvestil v konkretnih vprašanih. Ministri so sprejeli zastopnike časnikaštva in so odgovarjali na posamezna vprašanja.

Najznačilnejši je bil odgovor vseh treh ministrov na vprašanja o razmerju Male antante do Italije. To razmerje ni samo prijateljsko, nego se Mala antanta v vseh važnih vprašanih predhodno posvetoje z Italijo in so njeni zaključki v sporazumu z Italijo. Ratifikacija nettunskih konvencij bo tvorila zaključek čim ožjih in tudi boljših prijateljskih zvez naše države z Italijo. Romunija bo zaključila v najkrajšem času 200 milijonsko posojilo v Italiji in vrše se pogajanja za italijansko-romunski sporazum. Pri tem ostane prijateljsko in zvezno razmerje Male antante s Francijo neizpremenjeno. Razmerje do sovjetske Ru-

sije ostane isto, to je politika prostih rok za posamezne države. S tega stališča se odobrava tudi nemško-ruska pogodba. Dr. Ninčić je poročal tudi o stališču Male antante do Bolgarije. Svet Društva narodov je dovolil Bolgariji posojilo za begunce. Mala antanta bo zahtevala kontrolo nad uporabo tega posojila in odločilen vpliv v tej kontroli, v kateri bo zastopala Malo antanto naša država.

Glede zastopstva Male antante v Svetu Društva narodov so se ministri sporazumeli kakor v vprašanju reorganizacije te ustanove, pa so odklonili podrobno izjavo o teh sklepih. Konferenca Male antante je vplivala tudi na Grčijo, da se požuri s sporazumom z našo državo v spornih vprašanih. Koliko se je Grška zanimala za blejsko konferenco, se vidi iz tega, da je poslala dva časnikaarja na Bled. Dr. Ninčić je omenil časnikaarjem prijateljski dogovor, ki ga je sklenil v Ženevi z grškim zunanjim ministrom Rufosom, ki naj bi bil podlaga za ureditev spornih vprašanj, predvsem glede železnice Gjevgelija-Solun.

Konferenca Male antante na Bledu je vzbudila toliko večje zanimanje, ker je bila istočasno sklicana na Bled tudi konferenca časnikaarjev Male antante. Njene konference so bile informativnega značaja in zaključki so se nanašali na časnikaarsko-tehniške zadeve. Poljski žurnalistični organizaciji je bil brzojavno poslan pozdrav in odobrila se je zveza poljsko-romunskih časnikaarskih organizacij. Predsedstvo Male antante časnikaarstva je bilo poverjeno to pot slovenskemu časnikaarju Francu Smodeju.

Nemški plebiscit o predlogu glede razlastitve nemških knezov brez odškodnine je ostal brezuspešen, ker se ljudskega glasovanja ni udeležila polovica vseh glasovalnih upravičencev. Vprašanje bo moral rešiti parlament in se misli, da bo prodrlo stališče Centruma, ki hodi v tem vprašanju srednjo pot.

Politični preokret v Češkoslovaški republiki. Vprašanje agrarnih carin je v Češkoslovaški združilo češke agrarce, lidovce in meščanske stranke z nemškimi meščanskimi strankami in mažarskimi agrarci proti socialnim demokratom, narodnim socialistom in komunistom. Lidova stranka je vprašanje te koalicije vezala z zahtevo ureditve kongruje. Zakon o kongruji je bil sprejet ob najhujšem in fizičnem odporu opozicije. Koalicija je osigurana tudi za ureditev uradniškega vprašanja. Fr. S.

Notranjepolitični pregled. Uzunovičeva vlada je v težavnem položaju, ker nima proti sebi le celokupne opozicije, nego ji ob vsaki priložnosti preti nevarnost iz lastnih vladnih vrst. Radičevci so se protivilo trgovinski pogodbi z Italijo in konvencijam, ki

so s to pogodbo v zvezi in obravnavajo detajlna vprašanja. Toda kakor v vsem, tako so se tudi v tem vprašanju popolnoma udali. Opozicionalne stranke so se povodom debate o trgovinski pogodbi omejile na kratke izjave, le Jugoslovanski klub se je po svojem članu Francu Smodeju udeležil debate in zavzel proti vsebini pogodbe, zlasti carinsko-tarifnem delu pogodbe svoje odklonilno stališče. Ostale opozicionalne stranke mislijo svoje stališče precizirati šele v debati o konvencijah, belgrajskih in nettunskih. Nevarnost ne preti zaenkrat Uzunovičevi vladi od strani hrvaških koalirancev, ki so iz ekstremnih teoretikov postali poslušna politična jagnjeta, nego iz nerazčiščenega položaja v radikalni stranki sami.

Uzunović se ni izkazal dovolj spretnega in okretnega vladnega šefa, ki ni znal sam prijeti za vajeti, marveč je mirno opazoval, kako drugi ustvarjajo politične linije, ki bodo odločilnega pomena za Uzunovičevo vladno kakor za radikalno stranko. Uzunović sam se je klanjal na eno in drugo stran, da bi se vzdržal, in čakal srečne usode, ki bi ga obdržala na površju. Podpiral ga je radikalni centrum kakor pašičevci, pa tudi skupina Ljube Jovanovića mu ni nagajala, ker ni hotela slabiti Uzunovičevega položaja nasproti Pašiću. Medtem se je prenesla borba iz parlamentarnega radikalnega kluba v stranko samo; centurmsko krilo, ki ga vodi v Belgradu notranji minister Boža Maksimović, in Pašičeva skupina ste začeli v Belgradu borbo na življenje in smrt. Pristaši Pašičeve politike so številnejši, ali Boža Maksimović ima zato oblast v svojih rokah in to v Srbiji pomeni več ko mnogo.

Narodna skupščina v takih okolnostih kljub ogromni večini vladnih strank ne more plodonosno delovati. Ker visi nad Uzunovičevo vladno Damoklejev meč radikalnega razcepa, ne deluje narodna skupščina nepretrgoma, nego s stalnimi počitniškimi presledki. Kljub vladnemu zatrevanju, da bo narodna skupščina svoj določeni penzum izvršila, poleg nettunskih konvencij izglasovala tudi zakon o izenačenju davkov, je vendar verjetneje, da bo šla narodna skupščina prej na počitnice ali pa bo Uzunović moral podati demisijo. Opozicija se je po ljubljanskem protikorupcijskem shodu zopet utrdila in je zavzela proti Uzunovičevi vladi ostrejšo stališče, ker Uzunović ni pokazal prave volje za borbo proti korupciji. Davidovičeva demokratska stranka je v Srbiji mnogo pridobila na škodo radikalne stranke. Izgleda, da v dobi parlamentarnih počitnic ne bo običajnega političnega zatišja, marveč se bo med volivci z vsjo ostroščjo in vztrajnostjo nadaljevala započeta borba kot uvod za bodoče volitve, ki so, zdi se, za prihodnjo pomlad neizogibne.

Fr. S.

Katoliško gibanje v Španiji. Zavest, da mora katoličan ne samo v zasebnem, ampak tudi v javnem življenju uveljavljati svoje pričanje je vedno bolj splošna in globoka. Tudi v onih deželah, kjer se je doslej malo čulo o javnem delovanju katoličanov, prihaja do veljave Leonov klic: Pojdite med ljudstvo. Španski katoličani danes se nimajo moderne ljudske stranke na krščanskem temelju. Danes premnogi izmed njih očitno simpatizirajo z vlado Primo de Rivera. Od te vojaške diktature so pričakovali, da bo znala vzdržati red in da bo vodila Španijo do nove veličine, podobne oni šestnajstega in sedemnajstega stoletja. Demokratsko čuteči katoličani vojaškemu režimu seveda niso naklonjeni, vendar ni kake ljudske politične stranke med njimi, ki bi ljudstvo peljala v boj proti diktaturi. Toda katoliško gibanje v javnosti, iz katerega se razvije ljudska stranka, je živahno, zlasti organizacija kmetškega ljudstva je prvovrstna. Obstoji preko 3000 sindikatov za kmete in poljske delavce s stotisoči družin kot člani. Nasprotno kmetске organizacije štejejo le okrog 200 sindikatov. Med delavstvom je gibanje še zelo mlado, vendar šteje krščanska delavska organizacija že 58.000 članov. Večino med delavstvom imajo socialni demokratje, katerih organizacija šteje 210.000 članov. Časopisju so na katoliški strani do zadnjega časa posvečali premalo pozornosti, šele sedaj v Madridu tri izrazito katoliške dnevnike, vendar jih svobodomiselnost in indiferentnost časopisje še daleč nadkriljuje. Mnogo upanja stavi katoliško gibanje na mladinske organizacije, zlasti na zveze katoliških akademikov. Trdijo, da imajo v svojih društvih večino visokošolcev. Če bodo ti prekvašeni z modernimi idejami katoliškega gibanja, tudi politična organizacija katoličanov kmalu pride do polnega izraza.

F. G.

Dr. Ogris Albin. Politčne stranke. Pisatelj pravi v uvodu, da je moral izločiti 6 poglavij in ostala tri skržiti na minimum, »ker preti narodopisna naša soteska obširnejši nebeletristični knjigi s trpkim usodo«. Iz tega spoznanja pa bi bil moral pisatelj vsekakor izvajati tudi dolžnosti nebeletristično knjigo napraviti nekoliko bolj vabljivo in prebavljivo. Trdim lahko, da je pri nas težko dobiti knjigo, ki bi bila pisana tako abstraktno in tako suhoparno, kakor ta. Še več; knjiga je napisana v tako slabem jeziku in tako tujem slogu, da jo je mogoče prebrati samo z največjim premočovanjem. Več stavkov je takih, da jih mora človek najprej prevesti v nemščino, če jih hoče prav razumeti. Pisatelj je mislil nemški, včasih tudi v kakem drugem jeziku, pisal pa po sili slovenski. S takim pisanjem odbijajo naši znanstveniki še tisto maloštevilno občinstvo, ki je pri nas ostalo zvesto nebeletristični knjigi. Zgledov neslovenskega izražanja in sloga v knjigi ne

bom navajal, ker jih na vsaki strani mrgoli. — Vse to pa je velika škoda, kajti to delo je prvo iz te stroke v naši literaturi in bilo je glede na pomanjkljivo politično izobrazbo naše inteligence tudi že skrajno potrebno. Pisatelj je predelal za to knjigo ogromno gradivo. Pri posameznih poglavjih citira avtor vse važnejše predvoje in povojne pisatelje iz dotičnih in sorodnih strok ter njih spise. V tem pogledu je knjiga izredno vesel pojav za sedanjo dobo, ko čutimo vsak dan bolj, kako se krči obzorje naši javnosti in se kažejo posledice dejstva, da je naši inteligenci vedno težje kupovati in brati knjige v tujih jezikih in da smo vedno bolj izročeni na milost in nemilost domačemu policijsstvu. — V dobi, ko je bilo pri nas marsikomu nemogoče razumeti prehod iz poldemokratske v demokratsko državo in zlasti razumeti slabe strani tega prehoda (n. pr. labilnost in slab gnetni položaj uradniškega stanu), je to delo še posebno aktualno. Več vprašanj, o katerih so pri nas diskutirali, a brez pravega in jasnega rezultata, je v knjigi popolnoma rešenih in razjasnenih, zato bo moral knjigo prebrati vsak izobraženec, zlasti pa politični delavci in žurnalisti. — Obdelana poglavja obsegajo: 1. sociologijo političnega strankarstva, 2. idejno in tehnično organizacijo politične stranke in 3. funkcije političnih strank v pravotvornem procesu. Želim, da bi mogel pisatelj čimprej objaviti tudi izpuščenih 6 poglavij, vendar pa ponovno poudarjam, da morajo biti objavljena v užitnejšem jeziku. Dr. J. M.

Literatura. Uredništvo je prejelo naslednjo publikacijo:

Päpstliche Enzykliken und Ihre Stellung zur Politik. Von dr. Baur und dr. Rieder. Freiburg im Breisgau 1923 Herder & Co. Verlagsbuchhandlung. Kadarkoli je človeštvo zašlo v dvome in težave v tej ali oni državi glede politike, socialnih vprašanj, katoliških strank in vseh drugih važnih vprašanj, tedaj se je zganil prestol svetega Petra, in iz Rima je prišlo papeževo pismo na vesoljni svet. V teh pismih se jasno in dodobra opaza vsa bistroumnost in skrb njega, ki je Kristusov namestnik na zemlji. Vsi dvomi, vsa vprašanja so postala hipoma jasna, saj je spregovoril najvišji predstavnik sv. Cerkve, rimski papež, odločno in razumljivo. Tako nam na 92 straneh podaja omenjena knjižica lepo sliko, kako stališče so zavzeli papeži napram politiki zadnjih desetletij. Knjižica je sicer pisana za nemške razmere, vendar se jo lahko mirne vesti poslužimo. Zanimivo je citati razne citate iz globoko zamišljenih enciklik velikih papežev, diplomatov, politikov. Vsa vprašanja najdejo tukaj odmev. Razpravlja se o razmerju cerkve napram državi, o cerkvi in šolski politiki, o delavskem vprašanju, o spremembi državne oblike, o strankah, revoluciji itd. vse, prav vse, kar se tiče jav-

nega in zasebnega življenja dobiva svojo pravo sliko v globokih stavkih papeževih pisem. Knjiga je vsekakor sijajno in uspešno sredstvo proti vsem napadom, ki letijo na račun Cerkve, da je antisocialna, militaristična in Bog vedi kaj še vse. Citiral bi samo veliko encikliko Benedikta XV., ki je v dnevih svetovne vojne klical vsemu svetu, naj se neha bojevati, naj se prizanaša človeštvu, naj se pomirijo narodi, v bratski ljubezni in sklencejo mir. Katoliški inteligent bo čital v tej knjigi mnogo, saj je v njih odsvit Kristusovih načel. P.

Kulturni pregled.

Razstava »Slovenska žena«. »Splošno žensko društvo« v Ljubljani je priredilo ob priliki svoje pet in dvajsetletnice na letošnjem velesejmu pod zgornj navedenim naslovom razstavo, ki smo jo pričakovali vsi z največjim zanimanjem in nestrpnostjo, saj naj bi bila to prva podobna razstava na Slovenskem. Po jako posrečenem in smoteno sestavljenem načrtu sodeč, ki je bil objavljen pred par meseci, bi naj bila ta razstava pravi kulturni dogodek za Slovenijo, kajti slovenska žena ima nedvomno lepo in častno zgodovino. Uveljavljala se je že v turških bojih, kmetijskih uporih in verskih prekucijah, v književnosti in društvenem življenju nastopa že od leta 1848. dalje, v politiki od taborskih časov in skoro od iste dobe naprej tudi v vseh ostalih panogah javnega življenja in udejstvovanja. Zgodovinskega gradiva za tako razstavo je torej več kot preveč, glede sedanjega kulturnega, političnega, gospodarskega in socialnega položaja slovenskega ženstva je pa gradivo naravnost neizčrpno. Z lahkoto bi torej napolnili za tako razstavo več dvoran, zato človeka vprav vznemolji, da je bil celo ta skromni velesejski paviljon skoraj — prazen in njegove praznine neprijetno maskirane z izdelki raznih modnih, vrtarskih, šiviljskih in pohištvenih trdk. Po prvotnem programu sodeč so se prirediteljice pač zavedale, kakšna bi morala ta razstava biti, zato nam je tem bolj neumljivo, da nam ni nudila niti sence obeštanega in pričakovanega. Nobene, pa prav nobene panoge zgodovine in življenja slovenske žene ni obdelala ta razstava niti napol, odgovorila ni niti na eno vprašanje in podala ni niti ene smernice. Da mi ne bo kdo očital pavšalnega natolcevanja, naj pokažem to le na nekaterih primerih. V literaturi nastopa slovenska žena aktivno od leta 1848. dalje, toda razstava nam komaj registrira par novejših pesnic in pisateljic, a še te skrajno nepopolno in brez vsake preglednosti. Za politično enakopravnost se bori ženstvo uspešno že desetletja po vsem svetu, le prirediteljice te razstave se zanj očitno ne brigajo, sicer

ne bi smele prezreti, da so nastopale Slovenke tudi politično že pred pol stoletjem in da so imele n. pr. v Ljubljani že celo volivno pravico. O današnjem socialnem položaju slovenske delavske žene, o njeni plači, njenem stanovanju, njenem pravu itd. ne izvem enostavno ničesar, kakor da tega vprašanja pri nas sploh ni, dočim vemo vsi, da vprav kriči po pomoči. Skratka: razstava ni povedala in ne pokazala menda prav nobenemu prav nič novega, zato je bila v tako prazni in površni obliki sploh brez vsakega zmisla.

Fr. Erjavec.

Iz moskovske univerze. Učni red oziroma seznam predavanj I. državne moskovske univerze iz leta 1925-26. še ni bil objavljen v inozemskem tisku in nudi zanimivo gradivo. Vsled pomanjkanja prostora se omejim na splošno zanimivejše učne skupine Fona (»fakulteta obšestvenih nauk«, t. j. socialnih znanosti, katera je nastala iz nekdanje pravne in historično-filološke). Skrežujem iz tega vzroka svoj uvod in ne bom navajal števil, ki dokazujejo nepopisno revščino ruskih visokošolcev. Pripomniti pa je treba, da obsoja moskovski tisk preobloženost dijakov z obveznim javnim političnim in prosvetnim delovanjem, katero jemlje po 6—8 tedenskih ur tehnikom in medicino ter do 20 ur bodočim pravnikom in profesorjem. Tudi prosvetni komisar Lunačarski želi »več znanosti a manj politike, da se ne bi pristudili mladini naši politični temelji«. Prezident sovjetske zveze Kalinin je govoril na zborovanju visokošolskih rektorjev 18. maja t. l., da »ni mogoče valiti nove profesorje kakor piščance. Politika še ni vse in dijaki ne marajo spoštovati predavateljev brez znanstvenih zaslug.« Po terorju 1. 1924., ko je bilo izključenih v Moskvi do 3000 visokošolcev »neproletarskega pokolenja« (to je povzročilo val samomorov) so stopile univerze v mirnejšo dobo. I. mosk. univerza je štela letos do 12.000 dijakov. Odkod prihajajo? Sprejetih je bilo lani na vse ruske šole 22.500 dijakov. Izmed tega števila je bilo »zavarovanih« 1750 prostorov za rabfaki (absolvente »rabočih«, t. j. delavskih fakultet, ki nadoમેščajo srednjo šolo proletarcev iz tovarne), 2500 za »delavske izobražence«, 1750 za kulturno-zaostale narode, 560 za ostale zvožne republike in 250 za gojence rdeče vojske oz. mornarice. Rabfaki se sprejemajo brez izpitov, vsi drugi pa morajo prestati hud natečaj iz matematike, rusčine, fizike in pred vsem »politične abecede«. V slučaju enake uspešnosti odloča pri sprejemu članstvo pri komunistični stranki oz. zvezi komunistične omladine, socialno-koristno službovanje, kmečko pokolenje in končno zrelostno izpričevalo. Letos bo prosvetni komisarjati nekoliko olajšal izpite iz fizike in matematike »vsled slabe pripravljenosti dijakov in ker nista upravljena v sklad načrta srednje in visoke šole«, a izpit iz politične abecede ostane v prejšnjem obsegu.

48.000 dijakov petrograjske univerze in strokovnih visokih šol šteje med seboj po uradnih podatkih 14.000 komunistov in 28.000 članov delavskih zvez, preostalih 6000 tedaj ne spada med javno priznane proletarce. V socialnem oziru je 14.000 dijakov delavskega pokolenja, 12.000 kmečkega, 19.000 »uradniškega« in 3000 je iz »drugih krogov«. — Zato tvorijo komunisti samo 12% med onimi 800 stipendisti Sovjetske zveze, ki se pripravljajo po dovršeni visoki šoli za docenturo. »Kmetov in delavcev je tu jako malo, prevladujejo pa otroci inženirjev, profesorjev, duhovnikov in dr... V tem oziru bomo še izpejali velike izpremembe,« piše moskovska »Pravda« z dne 21. aprila t. l.

Fon I. mosk. univerze ima sedem oddelkov (učnih skupin): pravni, socialno-pedagoški, ekonomski, statistični, zunanji zadevi, jezika in literature ter arheologije in umetnostlovstva (iskustvo znanja). Navajam učni red višjih: II. in III. letnika, ker bo I. pripravljalni letnik, kakor že omenjeno, še reformiran. Leta 1924-25. sploh ni bilo sprejema novih dijakov na I. letnik. Vsa predavanja in vaje so obvezne razen zadaj navedenih »fakultativnih«.

A. Socialno-pedagoški (obšestveno-pedagoški) oddelk. II. letnik.

Seminarji: 1. Zgodovinski materializem. 2. Eden izmed treh sledečih: a) Politična ekonomija višjega tipa ali b) oktobrski revolucija ali c) zgodovina delavskega pokreta na Ruskem. 3. Pedagoški seminar, poljubno izmed sledečih: a) delavska šola — Gozdon, Šulgin, Pinkevič ali b) šolstvo za tovarniške delavce — Nikitin, Gruber ali c) metode dela z odraslimi — Petrov.

Predavanja: 1. Zgodovina ruske komunistične stranke z oz. na leninizem — Adoratski, Mickevič. 2. Ekonomska politika — Vzonski. 3. Ekonomska geografija — Oganovski, Galicki. 4. Eden izmed treh sledečih kurzov: a) francoska zgodovina v XIX.—XX. stol. — Sergejev ali b) zgodovina kolonialne politike — Dubrovski N. ali c) zapadna zgodovina dobe trgovskega kapitala — Kosninski.

Neobvezna predavanja: 1. Zgodovina socializma na Zapadu — Volgin. 2. Zgodovina narodnega gospodarstva — Spektor.

Neobvezni seminar: 1. Zgodovina socializma na Ruskem — Gozev.

III. letnik.

Seminarji: 1. Iz zgodovine ruske komunistične stranke in leninizma — Krivcov, Miclevič, Nevski, Adoratski, Morohovec. 2. Zgodovinski (eden izmed sledečih): a) Zgodovina nemške socialne demokracije — Lukin ali b) Zgodovina francoske revolucije — Fridland ali c) Agrarni program političnih strank v l. 1905. — Morohovec ali d) Izvor ka-

pitalizma — Dubrovski N. e) Industrijski prevrat na Angleškem — Lavrovski ali f) Zgodovina oktobrske revolucije — Dubrovski S. ali g) Iz socializma pred Marxom — Volgin. 3. Pedagoški seminar (eden izmed sledečih): a) Socialna metodika (metodika občestvovedenja) — Žavoronkov, Dvovinski ali b) Raziskovanje mesta in vasi z ozirom na naloge državnega preskrbovalnega urada — Meiberg ali c) Izleti v industrijske in agrarne pokrajine z ozirom na naloge drž. preskrbovalnega urada — Heinike ali d) Pedagogika — Šulgin e) Pionirski (komunistični izvidniki) pokret in pokret zveze komunistične omladine — ga. Her. sonska, ga. Krupenina f) Metode dela z odraslimi — Petrov.

Predavanja: 1. Zgodovina delavskega pokreta — Jarocki, 2. Ekonomska politika — Vronski, 3. Ekonomska geografija — Oganovski, Galicki, 4. Temelja sovjetskega vzgojnega sistema — Böhm, 5. Poljubno: a) Ekonomska zgodovina srednjega veka — Petruševski ali b) Zgodovina kolonijalne politike — Dubrovski ali c) Rimska zgodovina — Sergejev.

Neobvezni seminarji: 1. Uvod v dialektični materializem — Axelbrod, 2. Metode protiverske propagande — Rožicin, Sorobjakov, 3. Zgodovina materializma — Serenikov.

Neobvezna predavanja: 1. Ruska zgodovinska geografija — Ljubavski, 2. Metode dela z odraslimi — Petrov, 3. Anatomija in fiziologija, 4. Refleksologija, 5. Znanstvena organizacija dela — Spielstein, 6. Biologija, 7. Zgodovina angleškega kapitalizma druge polovice XIX. in začetka XX. stoletja — Lavrovski.

B. oddelek za jezik in literaturo. II. letnik.

Predavanja: Zgodovina socialističnih nauk na zapadu. 2. Temelji leninizma z ozirom na zgodovino ruske komunistične stranke. 3. Zgodovina svetovnega nazora. 4. Zgodovina kritike in literarne metodologije v Rusiji in na zapadu. 4. Začetna buržuazna doba ruske literature (po reformah Aleksandra II. in do revolucije) ali 5. Literatura zapadne buržuazije (z oz. na izvoljeni učni oddelek). Seminarji: 6. Seminar po marksistični metodologiji literarne zgodovine (za I. skupino). 7. Pedagoške vaje: ljudska predavanja ali delo v literarnem krožku. 8. Seminar iz ruske ali zapadne literature (z oz. na izvoljena predavanja). 9. Vaje v novem jeziku (II. skupina ali nadaljevanje pri strokovni skupini z oz. na izvoljeni oddelek).

III. letnik.

Predavanja: Zgodovina socialnih in literarno-umetnostnih slogov ali sodobna zapadna literatura. 2. Splošni pregled ruske literature (zgodovina literarnih slogov na

Ruskem v XIX. stoletju ali zgodovina ruskega romana). Za oddelek ruske literature: 3. Sodobni ruski jezik (jezik in revolucija). 4. Ruska literatura XIX. stoletja (od I. do II. revolucije in po oktoberskem prevratu). Za oddelek zapadne literature: 5. Zgodovina zapadne literature. 6. Strokovni tečaj iz zapadne literature (dežela in življenje). Seminarji: a) Oddelek ruske literature. 5. Marksistična metodologija literarne zgodovine (II. skupina, vaje s konkretno literarno-zgodovinskim gradivom). 6. Seminar iz ruske literature (v zvezi s predavanji). 7. Seminar iz zapadne literature (XX. stoletje ali vpliv na rusko literaturo). b) Oddelek zapadne literature: 5. isto kakor pod a). 6. Seminar iz zapadne literature. 7. Vaje s teksti (analiza pisatelja v izvoljenem jeziku). 8. Vaje v drugem novem jeziku. Krožki (z obvezno udeležbo v enem izmed sledečih): Za literaturo socialne vsebine, za sodobno rusko gledališče, za narodno poezijo, za literarno kritiko, za bibliografijo, analizo, poročila in za prevajanje leposlovnih spisov.

Predmeti izven učnega reda: 1. Seminar s teoretičnim uvodom o poetiki. 2. Gledališče kakor socialni dodatek (temelji gledaliških slogov). 3. Klasična literatura. 4. Psihologija. 5. Biologija. 6. Ustmena ljudska slovstva. 7. Vzhodna literatura. 9. Znanstveni temelji skladnje ruskega jezika. 10. Godba v luči zgodovinskega materializma. 11—12. Latinski in grški pisatelji. 13—14. Latinski in grški jezik. 15. Splošni pregled zgodovine ruskega jezika.

Lingvistični oddelek III. letnika. 1. Sodobna zapadna literatura ali zgodovina literarnih slogov na Ruskem v XIX. stoletju. Za ruski oddelek: 2. Zgodovina ruskega jezika (II. del). 3. Posebna dialektološka predavanja ali primerjalna slovnica slovanskih jezikov. 4. Skladnja v ruskem jeziku. 5. Eden izmed neobveznih predmetov — ali pa za Zapadni oddelek: 2. Literarna zgodovina izvoljenega jezika. 3. Zgodovina izvoljenega jezika. 4. Metodika pouka jezika. 5. Eden izmed neobveznih predmetov. Seminarji in praktične vaje: a) Za ruski oddelek: 6. Marksistična metodologija literarne zgodovine (posebne naloge za lingviste). 7. Seminar iz ruskega jezika (II. del). 8. Vaje iz metode pouka jezika ali b) Za zapadni oddelek: 5. kakor pod a). 6. Vaje s teksti. 8. Vaje v prvem in drugem novem jeziku. Neobvezni predmeti: a) Ruski oddelek: Zapadno-slovanski jeziki, Slovanska ruska etnografija, primerjalna slovnica indoevropskih jezikov, Nova jugoslovanska literatura ali b) Zapadni oddelek: Nemška dialektologija, Primerjalna slovnica indoevropskih jezikov, Latinski ali grški pisatelji, klasično slovstvo, krožek za prevajanje leposlovnih spisov.

Dr. N. Preobraženski.

Revije. *Stimmen der Zeit*, Monatschrift für das Geistesleben der Gegenwart, ki jih ureja Heinrich Sierp, zalaga pa Herder et Co. v Freiburgu, so ena najodličnejših nemških revij. V svojem zadnjem, to je 108. polletniku objavljajo med drugim naslednje razprave, zanimive tudi za nas: M. Reichmann, Ponovna združitev vere in cerkve; E. Przywara, Bistvo katolicizma; P. Lippert, Religiozni demon; H. Sierp, Religiozno znanstvo ali pripovedovanje legend; F. Wiercinski, Religiozni pouk v ruski državni cerkvi; S. Stang, O novih dramah; E. Noppel, Za delavčev dušo; H. Sierp, Boj sovjetske vlade proti ruski državni cerkvi; I. Kreitmaier, Umetniški človek; E. Przywara, Med religijo in kulturo; I. Grisar, Tri karakterne glave predmarčnega liberalizma; O. Cohauß, Oddaljenost od Boga, najgloblji izvor naše stiske; E. Noppel, K vprašanju katoliške politike; ter S. Stang, Žena v najnovejših romanih. Razen razprav objavlja revija v »Razgledu« še informativne člančice o važnih pojavih na kulturnem polju. E.

Literatura. Uredništvo je prejelo naslednje publikacije:

Dr. Debevec J.: *Sveti Alojzij Gonzaga*, zaščitnik krščanske mladine. V Ljubljani, 1926. Založil Glasnik. Str. 189, cena 20 Din (25, 30). — Za dvestoletnico kanonizacije vzornika mladine je izšel ta zanimivo in prijetno pisan življenjepis, ki bo zlasti mladini gotovo dobrodošel.

Erjavec Fr. — *Flere P.: Starejše pesnice in pisateljice*. Izbrani spisi za mladino. Z risbami okrasili I. Kobilčeva in R. Klein-Sternenova. V Ljubljani, 1926. Izdala in založila Učiteljska tiskarna. Str. CXXXVI + 293; cena 80 Din. — V znani elegantni Erjavec-Fleretovi zbirki naših klasikov so izšle sedaj po daljšem presledku naše starejše pisateljice. Urejen in opremljen je zvezek kakor vsi dosedanj, za vse odraslo občinstvo, ki se zanima za naše slovstvo bo pa še prav posebno zanimiv zlasti zato, ker so v tem delu prvič v naši literarni zgodovini sistematično in podrobno obdelane naše literatke preteklega stoletja. Obširno se bavit prireditelja z glavnimi štirimi starejšimi slovstvenicami, to je s Hausmannovo, Turnograjsko, Pesjakovo in Pakovo, registrirata pa tudi vse druge, ki so se pojavljale v drugi polovici preteklega stoletja po raznih listih. Delo korigira mnogo nepravilnosti, ki so se doslej ponavljale v tozadevnih spisih ter objavlja mnogo docela novega gradiva iz doslej še neizčrpanih ali celo neznanih korespondenc. Tudi v antologiji so zastopane le omenjene štiri pesmice.

Dr. G. Schreiber: *Deutsche Kulturpolitik und der Katholizismus*. Svetovna vojna je končala s popolnim porazom Nemčije, ki je dobila v versajski pogodbi leta 1919. svoj močan, skoraj smrtni udarec. Iz ohole, močne države je izšla skoro popolnoma raz-

orožena. Ogromne vojne reparacije bremenile njen proračun in posledica zadnje vojne ji je vtisnila pečat, ki bo še dolgo živa priča poraza Nemčije. Toda če sploh velja izrek, da kopriva ne pozebe, velja to gotovo za Nemca. Z neizprosno žilavostjo si je urenila Nemčija svojo valuto in življenske pogoje. Zarezala se je v obraz vsej Evropi in danes je vpoštevana kot velik faktor na svetu, danes sklepajo z njo zopet pogodbe. Nemčija ni več to, kar je bila leta 1919., ona se hoče restavrirati. Omenjena knjiga poudarja, da je Nemčija padla globoko, nič se ne boji konstatirati, da ni njena kultura tam, kjer bi morala biti. Toda že kliče na »Wiederaufbau«, že se pojavljajo skupine, da bodo z mogočno gesto posegle vmes in dvigale Nemčijo polagoma, a previdno in sigurno na višino prejšnje Nemčije. Še vedno se čuti slabost, toda povsod išče moči, v reformi visokih šol, v univerzalizmu kot bistvenem delu nemške kulture, v vsesplošni močni organizaciji. Knjiga nam prikazuje človeka-Nemca, ki ga nobena stvar ne spravi do tega, da bi sklonil glavo. Vidi se, kako se on oklepa katoliške ideje, ker ve, da ga bo rešila. Nemec ne bo umrl, on bo živel, dokler bo tako žilav, dokler bo tako pisal, on bo pač zgled vsakemu narodu glede energije. In to je hotela povedati tudi ta knjiga in je tudi povedala. P.

Socialni pregled.

Prvi kongres kršč. soc. del. mladine se je vršil dne 12. in 13. junija t. l. v Celju in je uspel jako lepo. Referenti S. Peterlin, Fr. Kremžar, prof. Jarc, M. Rozmanova, Cvikelj, Fr. Terseglav, dr. Puntar, M. Jeršič in dr. A. Gosar so razpravljali o najvažnejših vprašanjih, ki se tičejo današnje družbe in zlasti še proletariata. Smernice, ki jih je kongres ugotovil, so izražene v sledečih resolucijah:

I. Prvi kongres »Krekove mladine« v Celju ugotavlja, da naše delavstvo pod pritiskom današnjih socialnih razmer, zlasti gospodarskih in političnih razmer, kulturno in gospodarsko, нравno in telesno bolj in bolj propada.

Ugotavlja obenem, da ne more duhovnih in gmotnih interesov delavstva nihče uspešno braniti, dokler ne stori tega organizirano delavstvo samo.

II. Kongres ugotavlja, da se splošne socialne, še prav posebno pa gospodarske razmere po vojni naglo razvijajo tako, da je z življenjem, ki ga je zlasti industrijski delavec prisiljen živeti, bistveno zvezanih cela vrsta perečih čisto delavskih vzgojnih, prosvetnih, strokovnih, gospodarskih in političnih vprašanj. Iz splošnega socialnega vprašanja se vedno bolj izločuje posebno delavsko vprašanje.

V teh razmerah bo moglo svoje kulturne, gmotne in politične interese zastopati in braniti edino le dobro, v pravem krščansko-socialističnem duhu vzgojeno, temeljito splošno in strokovno naobrazeno in samozavestno delavstvo. Vse te lastnosti pa si mora pridobiti, za to delo se mora usposobiti in pripraviti zlasti delavska mladina.

Naloga »Krekove mladine« je zaradi tega zlasti:

1. Zbrati pod zastavo krščanskega socializma vso delavsko mladino, zlasti pa ono po mestih, trgih in industrijskih krajih.

2. Vzgajati delavsko mladino v pravem krščanskem delavskem duhu, v krščanski delavski zavesti, ki je prvi pogoj praktičnega krščanskega socializma.

3. Skrbeti za splošno, kakor zlasti tudi strokovno izobrazbo delavskega naraščaja, da bo kos nalogam, ki ga čakajo v kulturnem, strokovnem in gospodarskem in političnem življenju.

4. Navajati delavsko mladino k praktičnemu delu v krščansko socialističnih delavskih organizacijah.

III. Z žalostjo mora I. kongres »Krekove mladine« ugotoviti, da je naven, kulturni, gospodarski in socialni položaj delavskega ženstva, posebej še delavske ženske mladine, težak in nevaren, mnogokrat naravnost obupen. Da se delavsko ženstvo in zlasti še delavska mladina otme na eni strani brezsrčnega kapitalizma, in na drugi strani brezverskega socializma, oziroma komunizma, je nujno potrebno, da se v okviru »Krekove mladine« osnuje poseben ženski odsek, ki naj nudi delavskim ženam in dekletom poleg načelne krščansko-socialistične izobrazbe in vzgoje zlasti tudi praktičen gospodinjski pouk.

IV. Posebej opozarja I. kongres »Krekove mladine« na važnost vajeniškega vprašanja. Večina vajencev je danes popolnoma prepuščena samim sebi, brez vodstva in nadzorstva in brez sleherne zaščite. Še manj pa je poskrbljeno za to, da bi se dotok vajencev k poedinim strokam uravnal po dejanski potrebi. Dolžnost »Krekove mladine« je zaradi tega, da posveti vzgoji in izobrazbi in zaščiti vajencev posebno pozornost, ter da skrbi za smotreno izbiro poklica.

Delovna dolžnost v Bolgariji.¹ Novembra meseca 1921. leta je uredil zakon v Bolgariji delovno dolžnost. Že l. 1922. je mednarodni urad dela v Ženevi priobčil omenjeni zakon s komentarjem in pokazal, kako se izvršuje. Sedaj so pa izdana uradna poročila bolgarske vlade in si je možno ogledati stvar nekoliko pobliže glede posameznih dosedanjih uspehov. Po tem zakonu mora vsak krepak Bolgar, ki ni oproščen te dolžnosti iz kakega predvidenega vzroka, delati gotov čas za državo; in

sicer znaša ta doba za moške od 20 do 40 let največ 8 mesecev, za ženske od 16 do 30 let največ 4 mesece. Vsi pa samo v toliko, v kolikor niso že prej kdaj delali za državo več kot 3 mesece. Poleg teh rednih delovnih dajatev (redovna povinnost) uvaja ta zakon tudi začasne delovne dajatve (vremena povinnost) za iste zgoraj označene osebe; vendar naj te zadnje dajatve ne trajajo dalje kot 21 dni. S to reformo naj se omogoči organizacija in uporaba produktivnih sil dežele z namenom, da se poveča produkcija, da se izvrše potrebna javna dela, da se zbudi pri državljanih zanimanje in veselje za javne zadeve in telesno delo; končno, da se dvigne tudi moralno in gospodarsko stanje bolgarskega naroda. Kjer gre za manualno delo, določa zakon, da se mora izvrševati tam, kjer ga vsak posameznik obrtoma in poklicno vrši. Izvršitev zakona je olajšana s številnimi izjemami na ta način, da se delo bodisi preloži, ali pa, da se zavezanec odkupi sorazmerno njegovemu imetju. Pravico do tega odkupa ima 20% oseb, minimalna odkupnina znaša 50 levov dnevno. Pri začasnem delu je odkupnina večja, najmanj 100 levov, največ 300 levov. Sedaj variira odkupnina povprečno med 50 do 150 levov dnevno. Število dopuščenih oprostitev se ravna v razmerju s potrebo delovnih moči. Generalna direkcija ministrstva za javna dela ima v rokah izvršitev zakona, v podporo ji je postavljen poseben svet in deset okrajnih uradov. Uporaba teh delovnih zavezancev se vrši na ta način, da se sestavijo potrebne tehnične skupine za državne obrate, domene ter tovarne in delavnice, ki stoje pod vodstvom generalne direkcije. Posebne skupine se dajo po potrebi na razpolago posameznim ministrstvom in občinam. Od 15. junija 1923 se ženske moči niso več vpoklicale ker njihovi uspehi niso ustrezali temu, kar se je pričakovalo. Začasen vpoklic moških so omejili na 10 dni v letu, ali »če prebivalstvo to želi«, na 20 dni. Pridejana statistična tabela se ozira samo na redno delovno dolžnost.

Vrednost tega dela znaša preko 214 milijonov levov. Od leta 1922.—1924. so uporabljala ministrstva za javna dela in železnice 4.673.304 delovnih dni za delo mostov, pristanišč in železnic; ministrstvo za trgovino, industrijo in delo in poljedelsko ministrstvo za 626.109 delovnih dni za razna dela. Produkcija obveznega dela je znašala v letih 1922. do 1924. sledeče (glej str. 191):

Z ozirom na izredne uspehe teh zavezancev »trudovakov« določa posebni zakon od 19. junija 1925, da se zgradi na ta način celo železniško omrežje (skupno 20 novih prog), dalje večje število manjših pristanišč ob Donavi in na Črnem morju. Direkcija je pritegnila te redne zavezance tudi za lastne potrebe. Izučeni delavci so se tvorili v »produksijske čete« in so delovali v podjetjih direkcije same. Uspehi so bili zelo

¹ Glej članek dr. Korošca v I. letniku »Soc. Misli«.

Vrsta dela, število delovnih dni in skupna vrednost izvršenega dela	1922	1923	1924
Delo na cestah:			
Delo na novih cestah	512.000 m	281.600 m	175.240 m
Tlakovanje novih cest	192.000 m	118.682 m	168.678 m
Razširjenje in izboljšanje cest	199.000 m	388.792 m	187.271 m
Postavitev podpornega zidovja	—	8.178 m	3.055 m
Poprava podpornega zidovja	—	120 m	58 m
Naprava lesenih in kamenitih mostov	14	25	11
Gradnja vodovodov	69	88	63
Poprava mostov	—	2	1
Poprava vodovodov	—	3	15
Naprava vodnjakov	—	—	4
Število delovnih dni	1.530.534	906.473	591.916
Skupna vrednost dela v levih	45.915.930	56.736.688	37.687.010
Delo na železnicah:			
Graditev železniških prog	—	2.170 m	—
Podaljšanje prog	—	610 m	1.400 m
Polaganje tračnic	—	—	14.346 m
Tlakovanje	148.000 m	54.256 m	85.091 m
Razna izboljšanja	—	72.780 m	90.533 m
Decanville proge	—	750 m	5.960 m
Podporno zidovje	—	748 m	600 m
Gradnja vodovodov	—	17	25
Poprava vodovodov	—	—	8
Poslopja	—	—	4
Novozgrajeni in popravljani mostovi	—	—	9
Železniške proge	—	166.835 m	187.462 m
Število osemurnih delovnih dni	741.045	439.463	463.873
Skupna vrednost dela v levih	22.231.250	27.722.573	23.854.766

zadovoljivi. V splošnem lahko rečemo, da se je poskus delovne obveznosti v Bolgariji zelo dobro obnesel, vsaj dosedaj. Poglejmo, kaj pravi o tem vodja tega urada: »Delovna dolžnost ni za Bolgare nič novega, ker je obstojala že pod turškim gospostvom pod imenom Angaria. Bolgarija je dolžna, da uvede tako delo prav posebno radi škode, ki jo je trpela v vojni; tako je za njo delovna dolžnost edino sredstvo in edina možnost, da uspostavi in zgradi svoje ceste in železnice ter dvigne produkcijo na primerno višino. O uspehih in učinkih bo možno točno govoriti in soditi šele čez pet ali šest let. Danes je delovna dolžnost nujno in neobhodno potrebna. Če bi se to ukinilo, bi pomenilo ustaviti nadaljni razvoj narodne produkcije; brez delovne dolžnosti ne bi mogla železniška uprava izvrševati svojega gradbenega programa. Z ozirom na obnovo Bolgarije smatram, da je delovna dolžnost odredba, katere smo se pravo-

časno oprijeli in ki omogoča vsestransko pomoč, katero danes Bolgarija tako zelo potrebuje.« (Po Internationale Rundschau der Arbeit.) »Diplomaticus«.

»Socialna čitanka«. Izdala Goriška Mohorjeva družba. Uredil Janko Kralj. Sicer je že malo pozno, pa vendar še vedno potrebno, da omenjamo to vrlo zanimivo knjižico. Zanimiva je, ker je prav za prav prva te vrste v naši borni sociološki literaturi, zanimiva pa tudi radi poguma Goriške Mohorjeve družbe, ki je izdala svojim mnogobrojnim udom knjigo, ki bo uspešno služila najbrž le maloštevilnim razboritejšim malim voditeljem raznih ljudskih organizacij. Zbranega je v knjižici na malem prostoru mnogo gradiva. Ker so avtorji posameznih sestavkov različni, se seveda marsikaka stvar večkrat ponavlja, nočemo pa reči, da v škodo namenu knjižice, ker se ponavljajo ravno najvažnejše misli. Naš namen je, opo-

Vrednost in število v letih 1922, 1923 in 1924 izvršenega dela znaša:

Leto	Za delo na cestah in železnicah del. dni	Za druga dela del. dni	Skupno del. dni	Vrednost dela v levih
1922	2,271.579	322.131	2,593.710	77,811.210
1923	1,345.936	191.069	1,537.005	93,940.134 ¹⁾
1924	1,055.789	112.909	1,168.698	66,058.916
Skupno...	4,673.304	626.109	5,299.413	237,810.260

¹⁾ ministristva so plačala 70,659,515 levov; za državo je torej ostalo 23,280,619 levov čistega dobička.

Resort, kjer se je uporabljala delovna dolžnost	Število delovnih zavezanecv			
	1921	1922	1923	1924
Prometno ministristvo	2.620	6.688	5.570	5.400
Agrarno ministristvo	2.400	513	450	397
Ministristvo za javna dela	2.270	14.272	14.500	6.400
Vojno ministristvo	405	—	—	—
Trgovinsko ministristvo	200	833	910	—
Razna ministristva	750	538	—	—
Razni uradi, delavnice in domene generalne direkcije	2.105	5.156	7.324	3.903
Skupno	10.750	28.000	28.754	16.100

mivo, toda že prvi del, ki preveč spominja na prevajalca »Divine Comedie«, kaže, da vsebina ni lahka. Izvrstno bodo predavateljem služile kot zgledi razne podrobnosti, ki jih v svojem članku navaja. Naj spomnimo n. pr., kako na strani 10 opisuje vsemočnost paganske države. Dr. Anton Breccelj v svojem članku »Družina« ob koncu sam meni, da se bo ta komu zdel težkoumiven, reči pa moramo, da je tembolj potreben. Pregledno podaja misli o namenu in pomenu družine in zlasti podčrtuje, kako pogubne so nekatere moderne zmote o družini. Malokje smo našli tako plastično opisano, da je obvezna državna šola nasilje, če je v nasprotju z zahtevami roditeljev. Dr. Andrej Gosar govori o »Družbi«, in sicer najprej »O družabnem življenju ljudi na splošno«, potem pa o »Človeški družbi posebej«. Ni podan ta članek morda tako pregledno kakor prejšnja dva, moti tudi kaka premalo jasno izražena misel, ki bo napravila nelahko stvarino preprostemu čitatelju še težjo, vendar je podano v članku za društvene voditelje mnogo bogate tvarine. Gosar ni tudi pozabil podčrtati misli o potrebi omejitve zasebne lastnine v gotovih slučajih. Dr. Josip Jeraj razpravlja po München-Gladbachški šoli (v kolikor ni to danes že splošno osvojena misel) o »Stanovjih«, o tvari torej, ki je zelo hvaležna in ki se zdi, da jo moramo v današnjih razmerah za preureditev človeške družbe skoro tako povdarjati, kakor pomen družine. Članek je zelo jasno pisan in od vseh morda najbolj poljuden. Članka »Narod« in »Cerkve«, vsebinsko skoroda najboljša, zelo pregledna, bogata tvarine in aktualnih misli, zaključeta to zbirko. Na uvodni strani vidimo, da je to prvi del »Socialne čitanke«, naj bi gotovo sledili še naslednji, naj bi pa bila ta »Čitanka« zlasti res mnogo čitana tu in onstran meje.

G. F.

Revije. *Deutsche Arbeit*, Monatschrift für die Bestrebungen der christlich-nationalen Arbeiterschaft. To odlično revijo izdaja zveza krščanskih strokovnih organizacij v Berlinu, ureja jo pa dr. Fr. Röhr. Izhaja vsak mesec (64 str.) in stane na leto 2-25 M. V svojem lanskem, desetem, letniku je objavila med drugim naslednje, tudi za nas zanimive razprave: C. Mleinek, Razvoj in stanje skrbstva za brezposelne; J. Jahn, Zmisel davčne obremenitve; C. Mleinek, Posvetovalnice za izbiro poklicev itd.; K. Mayer, Položaj nemških poljedelskih delavcev; W. Claußen, Ideje in problemi delavskega gibanja l. 1848.; E. Kleinschmitt, Pravica samoodločevanja delojemalcev glede socialnih bremen in delovnega časa; J. Serrarens, Krščanska načela mednarodne delavske organizacije; H. Bogusat, Združene države Amerike in njih prohibicija; K. Gutzzeit, Koncentracijsko gibanje industrije pod vplivom revolucije; J. Mehr, Mladina v strokovnih organizacijah

zoriti na to knjigo tudi naša društva, njih voditelje tostran meje, zato se v podrobno oceno posameznih sestavkov ne spuščamo. Prvi članek o »Krščanstvu in človeški osebi« je napisal dr. J. Debevec. Razlaga v lahkem tonu in zelo zani-

ter njena strokovna in gospodarska izobrazba; B. Otte, K vprašanju mezde z ozirom na stanje rodbine; O. Müller, Motivi kršč. dobrotelčnosti; J. Joos, O bistvu in vrednosti verskih socialnih društev; J. Jahn, Bodočnost proletarijata; C. Mleinek, Svoboda in alkohol; B. Otte, Razmerje med krščanskimi in svobodnimi strokovnimi organizacijami; E. Kleinschmitt, Ameriški duh; kardinal Schulte, Cerkev in gospodarsko življenje; ter B. Mumm, Boj za krščansko šolo. Člankov, ki se nanašajo v prvi vrsti na pereča vprašanja nemških delavcev, nismo navedli, kljub temu, da nam nudijo tudi ti mnogo zanimivega in instruktivnega. Razen tega ima revija tudi bogat pregled o delavskem gibanju, zunanji in notranji politiki, ženskem vprašanju, združništvu, strokovnih organizacijah, mladinskem gibanju, poljedelstvu, socialni politiki, gospodarstvu, literaturi itd. Vsekakor je to ena najboljših nemških revij. E.

Literatura: Izšlo je naslednje delo: *Die christliche Gewerkschafts-Internationale in den Jahren 1922 bis 1925*. Utrecht, 1926. Internat. Bund der christl. Gewerkschaften. Str. 371, cena 65 Din. — To velezanimivo in informativno delo obsega poročilo tajništva, poročila včlanjenih narodnih (državnih) zvez, poročila katoliških strokovnih internacionalnih zvez, protokol, referate in sklepe kongresa v Luzernu l. 1925., poročilo in referate kongresa katol. delavk ter razne preglede in tabele. K delu se vsekakor še povrnemo, a že sedaj naj poudarimo, da je bila velika napaka, ker tudi Jugoslovanska strokovna zveza ni poskrbela, da bi uredništvo knjige pravočasno dobilo poročilo o njenem delovanju, tako da sedaj v knjigi, ki bo šla po vsem svetu, nismo zastopani tudi Slovenci.

Gospodarski pregled.

Industrializacija Slovenije. Ni dvoma, da je industrializacija Slovenije od l. 1914. sem napredovala. Nimamo sicer točnih podatkov, kar je v naši državi zaradi neorganizirane statistike razumljivo, vendar lahko trdimo, da se je kapaciteta industrije od l. 1914. povečala za najmanj 30 %. V strokovnih krogih smo čuli celo številko 50%, kar pa ne moremo sprejeti, ker je treba vpoštevati, da je v nekaterih panogah ostalo stanje neizpremenjeno, oziroma celo poslabšano.

V dobi 1914—1922 pa je bilo storjenih veliko napak. Pred vojno smo imeli v Sloveniji industrijska podjetja, ki so bila primerna Avstriji, to se pravi: izdelovali smo pri nas take produkte, ki smo jih lahko plasirali v vsej Avstriji kljub močni konkurenci. Vsa predvojna podjetja so bila gospodarsko-geografsko pravilno situirana. Po vojni pa se je izpremenilo. Razpečevalni trg za našo industrijo ni bila

več Avstrija, ampak vsa Jugoslavija, kjer so seveda drugačne razmere kakor v Avstriji. Industrija se je znašla pred novimi nalogami. Ker je postal naenkrat trg ves drugačen, se je pokazala potreba ustanovitve podjetij za produkcijo cele vrste stvari, ki so jih prej iz drugih pokrajin Avstrije uvažali k nam, ker jih pač nismo producirali doma zaradi najrazličnejših vzrokov.

V tej dobi imamo zabeležiti velik napredek v industrializaciji Slovenije. Vendar pa imamo iz te dobe celo vrsto podjetij, ki so bila že v naprej obsojena na smrt. Čemu se je n. pr. v teku enega samega leta ustanovilo v Sloveniji kar 11 podjetij za izdelovanje čistila? Ustanovila so se podjetja, ki niso bila sigurna za svojo oddajo zaradi močne konkurence. Pokazala se je trenutna potreba, pa ni nihče gledal za par let naprej.

Drugi značaj pa imajo podjetja, ustanovljena z inozemskim kapitalom. Tuj kapital pa je vedel zakaj ustanavlja industrijska podjetja pri nas in jih tudi primerno opremlja s pridobitvami moderne tehnike, upostavlja racionalen obrat. Zato pa tudi uspevajo podjetja inozemskega kapitala.

Že dlje časa je v našem gospodarstvu kriza. Začeli pa so se množiti znaki, da gremo iz krize ven. Imamo zabeležiti ustanovitve par novih podjetij. Treba pa bo počakati do jeseni, ko se bo jasneje videla tendenca. Ker upamo, da se bo industrializacija Slovenije nadaljevala, bo prav, če še enkrat pregledamo izkustva dosedanjega dela na tem polju. P.

Literatura. Uredništvo je prejelo:

Dr. Andrej Gosar — Naša poljedelska statistika. Ponatis iz »Časa« XX. zv. 5. 1926. Eden izmed naših redkih narodnih gospodarjev je dr. Andrej Gosar, ki izdaja sedaj za svojo »Socialno ekonomijo« malo, a tehtno delce o naši poljedelski statistiki. Omenjena knjižica obsega na 50 straneh štiri zelo zanimiva poglavja. Prvo je najkrajše in opisuje zbiranje podatkov za poljedelsko statistiko. 2. Glavni podatki naše poljedelske statistike so: pregled celokupne površine, obdelane zemlje, kultur, letnega pridelka, živina, poljedelsko orodje in stroji. Podatki so omejeni po pokrajinah in avtor nam na podlagi številnk natančno oriše razmerje med posameznimi pokrajinami. 3. poglavje obsega splošne pripombe glede možnosti napredka našega poljedelstva, nadalje pa avtor zlasti navaja, kakšen je pridelek v drugih državah in pri nas na ha. Podatki iz internacionalne statistike so pa že zastareli. Dodatek o vlogi poljedelstva v našem narodnem gospodarstvu pa govori na podlagi statistike zunanje trgovine o vlogi poljedelskih in vobče agrarnih proizvodov v naši zunanji trgovini. Knjižica je edina v naši narodnogospodarski literaturi in želimo ji, da bi vzbudila več zanimanja kakor pa ga je vzbudila istega avtorja »Socialna ekonomija«. D. P.

Strojne tovarne in livarne d. d. Ljubljana
Dunajska cesta št. 35.

Leta 1688 ustanov. **zvonarna** Karlovška cesta 1.

Največja, najstarejša in najbolj vpeljana domača zvonarna, večkrat odlikovana na razstavah v svetovnih mestih, kakor: v Parizu, na Dunaju, v Pragi, v Trstu itd. Njeni prvovrstni zvonovi so razstavljeni na vsakokratnih vzorčnih velesejmi v Ljubljani in v Zagrebu.

Najboljši material. Krasni glasovi. Kratek dobavni rok. Absolutno konkurenčne cene. Ugodni pogoji. Zahtevajte cenik.

Ustanovljeno 1852.

TEOD. KORN, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8

(prej Henrik Korn).

Krovec, stavbni, galanterijski in okrasni klepar. --- Instalacija vodovodov. --- Naprava strelovodov. -- Kopališke in klosetne naprave. --- Izdelovanje posod iz pločevine za firnež, barvo, lak in med vsake velikosti, kakor tudi posod (škatle) za konzerve.

Vsem,

ki hočejo dobro kavo piti,
priporočamo izvrstno našo
pravo domačo Kolinsko
cikorijo.

Karol Polak

delniška družba.

Tovarna usnja, čevljev in
galanterijskih izdelkov.

Prodaja en gros in en detail v
posebnem lokalu v tovarni.

Domenik Battelino

Tovarna umelnih kamnov

Ljubljana, Slomškova 19

Izdeluje stopnice, teraco tlak, cevi,
cementne plošče, nagrobne oklepe
in spomenike, stensko oblogo, razne
bane ter splošno vsa v
to stroko spadajoča dela

Seliškar Ivan

: strokovni urar za popravilo
stolpnih (turnskih) cerkvenih ur.

Montiranje in dostavljanje tudi
novih.

Ljubljana, Tržaška c. 8

Zadružno podjetje!

Nova založba

F. X. Z. O. Z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu
(v nunskem poslopju pri Zvezdi)

ima naprodaj vse pisarniške potreb-
ščine za dom in šolo ter vsakovrstne
knjige v bogatem izboru.

VZAJEMNA ZAVAROVALNICA

V LJUBLJANI, DUNAJSKA CESTA 17

je edini slovenski zavarovalni zavod, ki zavaruje proti požarnim škodam poslopja, premičnine in poljske pridelke ter zvonove proti razpoki. Sprejema življenska zavarovanja v vseh kombinacijah.

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsakega prvega v mesecu. — Urejuje jo in oblastem odgovarja Fran Erjavec, na čigar naslov (Ljubljana, Poljanska cesta šte. 18) je pošiljati tudi rokopise. — Upravništvo je v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna, kolportажni oddelek, Poljanski nasip 2. — Za Italijo je poverjeništvo v Gorici, Via Carducci 2. Naročnina za vse lefo znaša 50 Din, za Italijo 25 lir, za ostalo inozemstvo 60 Din. — Izdajatelj: Dr. A. Gosar, Ljubljana. — Tiska jo Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, za katero odgovarja Karel Čeč.